

Ferdinand von Wrangell'i nimeline

Roela Põhikool

ERIVAJADUSEGA LAPSED TAVAKOOLIS

Kodu-uurimistöö

Koostaja: Marja-Liisa Kaljuvee (8. klass)

Juhendaja: Maret Tralla

Roela 2003

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. ERIVAJADUSEGA LAPSED TAVAKOOLIS	4
1.1. Ankeetküsitluse „Erivajadusega laste kohanemine tavakoolis“ analüüs	4
1.2. Roela Põhikoolis eriõpetust saavad õpilased	19
1.3. Töö andekatega	21
2. KAHE LAPSE ELU	24
2.1. Merli lugu	24
2.1.1. Kiri arstile	24
2.1.2. Minu tütar	25
2.1.3. Minu kodukandi kool	26
2.1.4. Suhtumised muutuvad	26
2.1.5. Merli arengust 5. klassis	27
2.2. Jarmo lugu.....	28
2.2.1. Meie poeg	28
2.2.2. Arsti abiga saab Jarmo ühepikkused jalad.....	30
2.2.3. Elu koolis.....	31
2.2.4. Jarmo ja tema klassikaaslased	32
2.2.5. Jarmo läbi klassiõe silmade	32
2.2.6. Jarmo ja minu sõprus.....	33
KOKKUVÕTE	34
KASUTATUD ALLIKATE JA KIRJANDUSE LOETELU	35
LISA 1. Lugupeetud lapsevanem	36
LISA 2. Lugupeetud õpetaja.....	40
LISA 3. Lugupeetud kaasõpilane	44

SISSEJUHATUS

Erivajadustega õpilaste kaasamine tavakooli on olnud Eesti ühiskonnas tähelepanu all juba kümmekond aastat. Elu on hakanud meid harjutama mõistega puudega laps tavakoolis. Täna ses koolis õpib tavaõppuriga kõrvuti nii füüsilise kui vaimse puudega noori, kellele luuakse vajalikke tingimusi õppimiseks ja toimetulekuks.

Erivajadustega laste saatmine erikoolidesse on valulik nende laste peredele ja lastele endile. Kui nad on „peidetud“ erikoolidesse, takerdub ka nende integreerumine ühiskonda. Seega peaks ka erivajadustega laps õppima kodulähedases tavakoolis, et olla iga päev koos oma perega nagu nende erivajadusteta õed ja vennad, samuti koos tavalastega, et ei tekiks vastastikust võõrdumist.

Oma kodu-uurimistöös „Erivajadustega lapsed tavakoolis“ tahangi uurida, kuidas erivajadustega lapsed saaksid sujuvalt maanduda tavakooli. Kas tavakooli õpetajad on erivajadustega laste õpetamise poolt? Kuidas harjutada tavalaste hirmu puudega laste ees tavakoolis? Kuidas anda eriõpet tavalastele, et nad suudaksid ja tahaksid kohaneda puudega lastega? Mis kasu tooks puudelaps tavakoolis tavalapsele?

Tahan uurida erivajadustega laste õppimise seisukohast tavakoolis nii erivajadustega laste klassi- ja koolikaaslaste kui ka õpetajate ja lastevanemate seisukohti ning nende poolt pakutavaid lahendusi. Eesmärgi saavutamiseks töötasin läbi kolm küsimuste varianti erivajadustega laste vanematele, kaasõpilastele ja õpetajatele, kusjuures kõiki variante läbis üks kindel teema, milleks on erivajadustega lapse kohanemine tavakoolis.

Ankeete ma ise ei koostanud, vaid kasutasin Lääne-Virumaa Kutsekõrgkooli sotsiaaltöö eriala kaugõppes õppiva Ülle Allika koostatud ankeete (lisa 1-3). 2002. a. mai lõpus korraldas meie kooli õppealajuhataja Ülle Allika soovil küsitluse õpetajatele, erivajadustega laste vanematele ja õpilastele. Ei olnud siis mõtet mõned kuud hiljem seda küsitlemist uuesti läbi viia. Uuring on tehtud Roela Põhikooli baasil.

Töö esimeses peatükis analüüsin ankeetküsitlusi, statistilisi andmeid Roela Põhikoolis eriõpetust saavate õpilaste kohta aastatel 1998-2002 ja tööd andekatega aastatel 1997-2002.

Töö teine peatükk on pühendatud kahele erivajadustega õpilasele: raske vaimupuudega Merlile ja füüsilise puudega Jarmole.

Täna n õpetajaid, õpilasi, erivajadustega laste vanemaid ja puudega õpilasi, kes Teie kõik aitasite kaasa selle töö valmimisele.

1. ERIVAJADUSEGA LAPSED TAVAKOOLIS

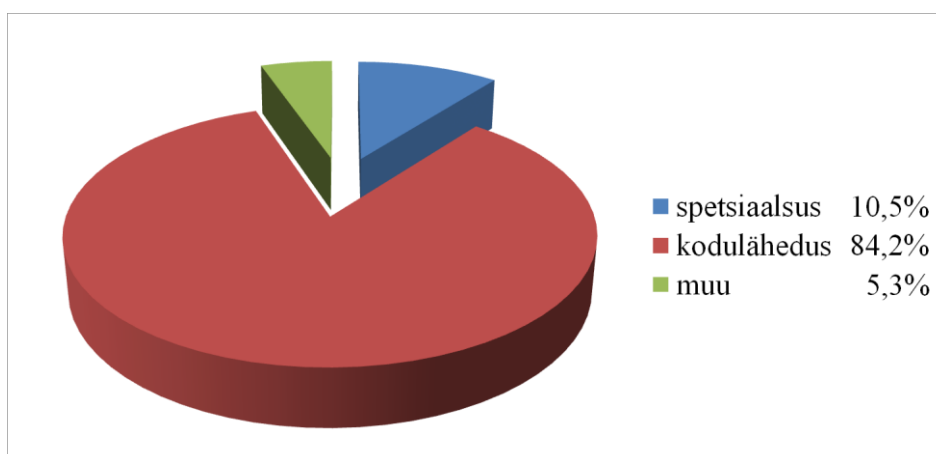
„... mõnikord erinevad õppijad oma võimetelt, taustalt ja isiksuseomaduselt sedavõrd, et nende õppimisvajadusi on raske rahuldada harjumuspärasel ja kergesti kättesaadaval viisil, sealhulgas nii-öelda tavalises õpikeskkonnas. Sellisel viisil avalduvaid erinevusi nimetataksegi hariduslikeks, laiemas kontekstis lühemalt erivajadusteks.“ (2.2.,10)

1.1. Ankeetküsitluse „Erivajadusega laste kohanemine tavakoolis“ analüüs

Hinnake, mis on olulisem, kas kooli spetsiaalsus, kodulähedus või muu?

– lapsevanemad:	kodulähedus	100 %
– õpetajad:	spetsiaalsus	15 %
	kodulähedus	77 %
	muu	8 %

Küsitletute vastused kokku:

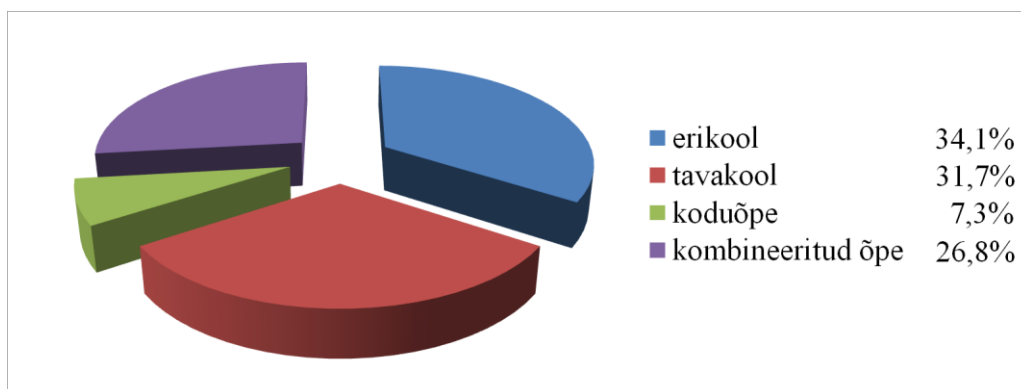
Joonis 1. Kooli spetsiaalsus ja lähedus

Mina arvan, et kodulähedane kool on kindlasti parem, ei ole oluline, kas on spetsiaalne, peasi et oleks hea kodust käia.

Kas erivajadustega kool peaks olema: erikool, tavakool, koduõpe või kombineeritud õpe?

– lapsevanemad:	koduõpe	50 %
	kombineeritud õpe	50 %
– õpetajad:	erikool	15 %
	tavakool	23 %
	kombineeritud õpe	62 %
– õpilased:	erikool	55 %
	tavakool	45 %

Küsitletute vastused kokku:

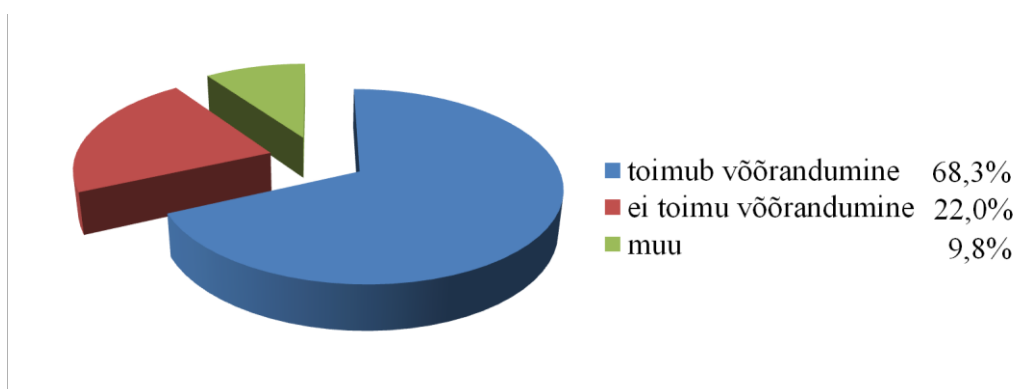
Joonis 2. Kooli liigid

Mina arvan, et kindlasti tavakool, sest seal avaneb erivajadustega lapsel võimalus paremini areneda – ta on ju tavalastega koos, kes saavad teda aidata, õpetada ja kellelt ta eeskuju võtab ning mõndagi õpib.

Kuidas suhtute erivajadustega lapse õppimise puhul erikoolis lapse võõrandumisse tavalastest: toimub võõrandumine, ei toimu võõrandumine, muu?

– lapsevanemad:	toimub võõrandumine	33 %
	ei toimu võõrandumine	67 %
– õpetajad:	toimub võõrandumine	69 %
	ei toimu võõrandumine	23 %
	muu	8 %
– õpilased:	toimub võõrandumine	77 %
	ei toimu võõrandumine	9 %
	muu	14 %

Küsitletute vastused kokku:

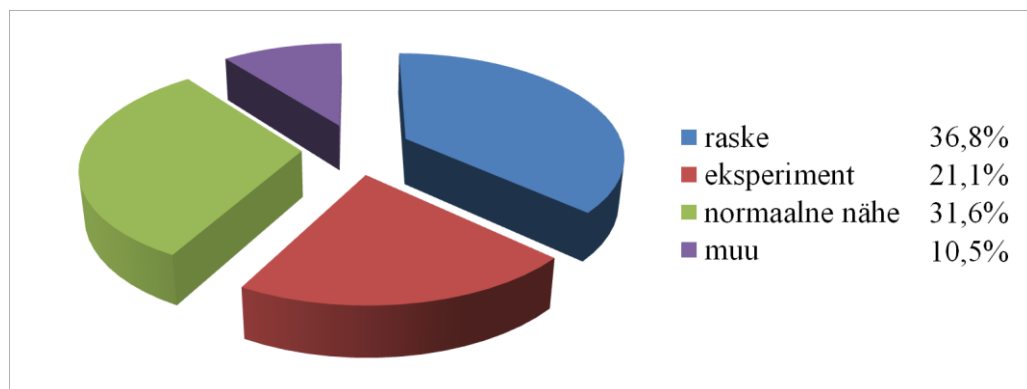
Joonis 3. Võõrandumine tavalastest

Mina arvan, et toimub võõrandumine, sest kui laps käib erikoolis, avaneb tal võimalus suhelda peamiselt siiski ainult erivajadustega lastega. Koolis tuleb ju olla esmaspäevast reedeni ja nädalavahetustest jääb väheks, et aega veeta tavalastega.

Kas erivajadustega laste maandumine tavakooli on raske, eksperiment või normaalne nähe?

– lapsevanemad:	raske	50 %
	normaalne nähe	50 %
– õpetajad:	raske	31 %
	eksperiment	31 %
	normaalne nähe	23 %
	muu	15 %

Küsitletute vastused kokku:

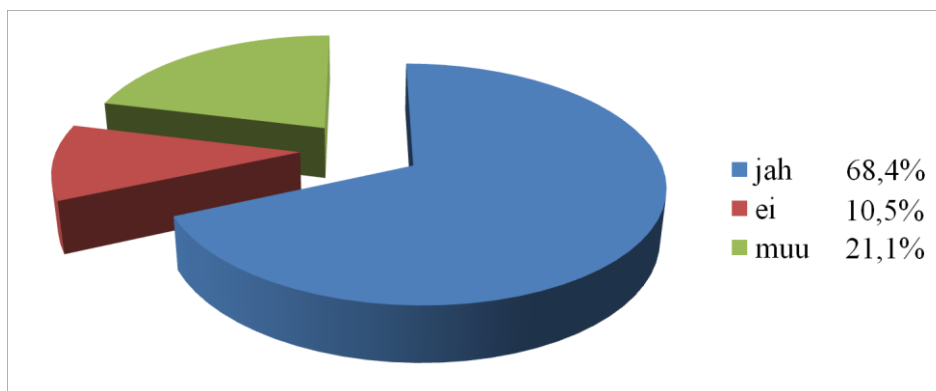
Joonis 4. Erivajadustega laste maandumine tavakooli

Mina arvan, et kui mina ise oleksin erivajadusega õpilane, saaks mul kindlasti tavakoolis raske olema.

Kas on võimalik erivajadustega laste valutu sulandumine tavakooli: jah, ei, muu?

– lapsevanemad:	jah	100 %
– õpetajad:	jah	54 %
	ei	15 %
	muu	31 %

Küsitletute vastused kokku:

Joonis 5. Erivajadustega laste valutu sulandumine tavakooli

Minu arvamus on „jah“. See on võimalik siis, kui rääkida kaasõpilastele erinevustest, oleks hea tahtmine ja soodne koostöö. Muidu ei tunne erivajadustega laps end teistega võrdsena.

Palun kirjutage oma ettepanekud erivajadustega laste valutumaks sulandumiseks tavakoolis.

Lapsevanemad: „Erivajadustega lastele eelnev selgitus, millisena teda võidakse näha, samuti tavalastele eelnev selgitustöö.“

„Õpilaste õpetamine klassijuhataja ja terviseõpetuse tundides, abiõppeprogrammid, abiõpetaja erivajadustega lapse kõrval.“

„Rääkida kaasõpilastele, et nad oleksid erivajadustega laste vastu heatahtlikumad ja abistavamad.“

Õpetajad: „Õpetamine peaks toimuma eraldi klassis, kus õpetajal oleks võimalus erivajadustega lastega rohkem tegeleda ja ka lihtsustatud õppekava rakendada. Samas toimub ka suhtlemine tavalastega, s.o. vahetundides, ringides, üritustel jne.“

„Inimlikul tasandil suhtuda nagu kõigisse.“

„Peaks olema lisatunde, et teistega võrdsemalt edasi jõuda, kõik oleneb ka antud klassikollektiivist.“

„Et nende olemasolu ei rõhutata.“

„Õpetajate positiivne suhtumine, koostöö vanematega.“

„Juhtkonna positiivne häälestatus.“

„Selgitus teistele õpilastele ja lastevanematele kohelda kõiki individuaalselt.“

„Rohkem tööd klassikollektiivis.“

„Selgitustöö teiste laste ja lastevanemate hulgas. Ka tema ise võiks olla aktiivne ja leplik.“

„Õpetaja koolitus, abiõpetaja, üksikud erivajadustega lapsed tavaklassis, vanemate aktiivne ja pidev abi, nõustajad.“

Õpilased: „Kui nad saaksid järeleaitamistunde, siis nad saaksid tavakoolis hakkama.“

„Neile tuleks rohkem tähelepanu osutada.“

„Hinnata järeleandlikumalt.“

„Ma arvan, et teised lapsed ei tea nendest eriti midagi. Seetõttu tekibki tõrge. Oli meeldiv Rutja laagris tutvuda puudega toredate ja elurõõmsate noortega.“

„Kergendatud õppekava, eritunnid.“

„Vähem õppida anda ja vähem tunde, siis ta saab ennast välja puhata.“

„Neid tuleb võtta kui tavalisi õpilasi, kellel on lihtsalt teised vajadused (kindlasti ei tohi neid välja tõrjuda tavakeskkonnast).“

„Kindlasti kaasõpilaste abiga, tunnis võiks olla muidugi ka teine õpetaja, kes aitaks erivajadusega last.“

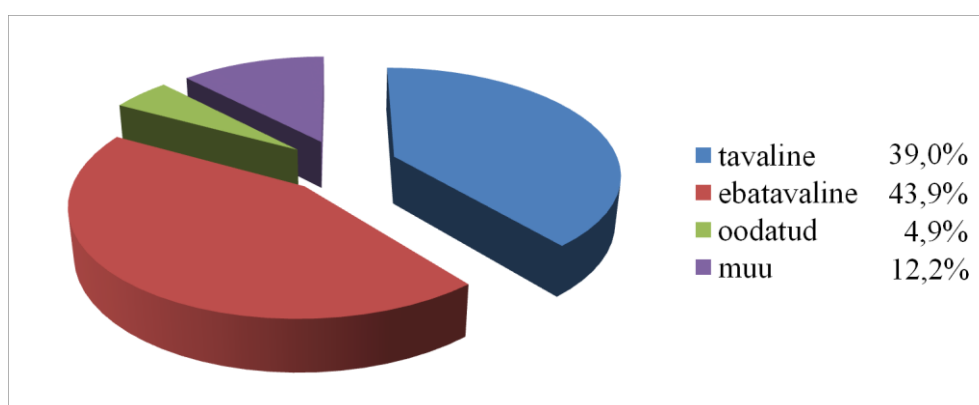
Aktiivsemad vastajad olid õpetajad ja õpilased. Tundub, et kui koolis ollakse ise probleemi kõrval, tekivad ka mõtted, kuidas seda lahendada. Üldiselt pakuti palju ettepanekuid erivajadustega laste valutumaks sulandumiseks tavakooli. Osa kordus, seetõttu valisin vastustest erinevaid variante.

Ma arvan, et tuleks vestelda teiste õpilastega sellel teemal, et nad vähemalt esimesel aastal oleksid haige lapse vastu sõbralikumad, sest äkki nii nad isegi mõistavad, et ka puudega laps võib olla tore kaaslane.

Kas erivajadustega laps on koolis: tavaline, oodatud, ebatavaline või muu?

– lapsevanemad:	tavaline	33 %
	ebatavaline	50 %
	muu	17 %
– õpetajad:	tavaline	54 %
	ebatavaline	31 %
	muu	15 %
– õpilased:	tavaline	32 %
	ebatavaline	50 %
	oodatud	9 %
	muu	9 %

Küsitletute vastused kokku:

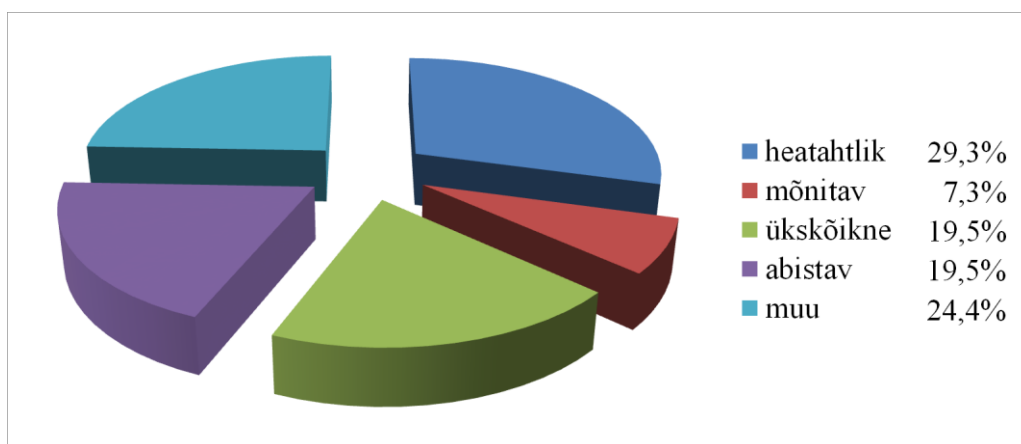
Joonis 6. Erivajadustega lapsed tavakoolis

Minu jaoks on ta tavaline, sest koolis on neid õpilasi palju, keda võib pidada erivajadusega õpilaseks.

Kas kaasõpilaste suhtumine erivajadustega õpilasesse on: heatahtlik, mõnitav, ükskõikne, abistav või muu?

– lapsevanemad:	heatahtlik	17 %
	mõnitav	17 %
	ükskõikne	17 %
	abistav	32 %
	muu	17 %
– õpetajad:	heatahtlik	38 %
	abistav	8 %
	ükskõikne	8 %
	muu	46 %
– õpilased:	heatahtlik	27 %
	mõnitav	9 %
	ükskõikne	27 %
	abistav	23 %
	muu	14 %

Küsitletute vastused kokku:

Joonis 7. Kaasõpilaste suhtumine erivajadustega õpilastesse

Minul endal on see nii, et ta on midagi ükskõikse ja abistava vahepealset – täpselt ei oskagi öelda.

Kuidas hajutada tavalaste hirmu (selle olemasolu korral) puudega laste ees tavakoolis?

Õpilased: „Teha üritusi, kus kõik lapsed oleksid koos.“

„Ei usu, et neil üldse mingit hirmu on.“

„Veeta nendega aega. See on palju kergem, kui tundub.“

„Neile tuleb öelda, et puudega lapsed ei ole ohtlikud ja et neil on ka oma hing ja mõistus.“

„Tavalastele tuleks rohkem seletada, et puudega laps on samasugune nagu tema ja vajab sõbralikku keskkonda, mis tuleb tavakoolis talle luua.“

„Minu arvates meie koolis sellist nagu hirmu ei ole, aga kui sa püüad nendega suhelda, siis saab aru, et neil võib raskusi olla, kuid siiski nad on toredad lapsed.“

„Tuleks tavakooli lastele seletada, et puudega laps on ka inimene, kes soovib endale normaalset elu ja et temaga tuleks ilusasti käituda ning mitte mõnitada.“

„Lapsed harjuvad, hirm kaob iseenesest.“

„Õpetajad peaksid lastega rääkima, puudega ja tavalapsed koos mängima panema (väiksemad), selle juures harjutakse ka erivajadustega lapse puudega.“

„Teha kohustuslik nagu ringi moodi grupp, kus käivad need, kes kardavad puuetega lapsi; panna nad seal suhtlema ja probleemist rääkima.“

„Tuleks neid rohkem kokku viia, rääkida tavalastele, miks ta puudega on ja seda, kui raske on tal, kui keegi teda mõnitab.“

„Panna nad ühistöö puhul rohkem suhtlema omavahel.“

„Kui neil on hirm, siis ärgu tehku puudega lapsest väljagi, vaid tegelgu oma asjadega.“

„Sellist hirmu eriti ei olegi.“

Õpetajad: „Tänapäeval tavalastel sellist hirmu ei ole.“

„Selgitustööga.“

„Nad saavad sellest loomulikult üle.“

„Õpetaja (klassijuhataja) eeltöö enne sellise lapse tulekut.“

„Selgitustöö lapsevanematele.“

Lastevanemad: „Siin tuleb kindlasti teha eelnevat selgitustööd. Rääkida ka võimalikest ohtudest puudega lapsega suhtlemisel.“

„Läbi Jumala.“

Eriti palju erinevaid ettepanekuid tuli õpilastelt. Eks oli ju küsimuski otseselt neile suunatud.

Ma arvan küll, et hirmu pole, aga kui oleks, siis tuleks tavalastele lihtsalt rääkida, millised need haiged lapsed on.

Kuidas anda eriõpet tavaõpilastele, et nad suudaksid ja tahaksid kohaneda erivajadustega õpilastega?

Õpilased: „Tutvustada ja näidata tema head küljed.“

„Lapsed ju kohanevad kõigega kiiresti ja usun, et eriõpet poleks vaja.“

„Tuleks asutada koolisisene klubi, kus õpitakse nendega suhtlema ja käituma!“

„Parim koht on laager! Et aga laagris oleks erivajadustega lapsi ikka palju, siis tekib võrdsus ja austus.“

„Kui õpilane ei taha kohaneda erivajadustega õpilastega, siis ta seda ka ei tee.“

„Kui erivajadustega laps ei saa klassis aru, tuleb panna keegi tavaõpilastest teda abistama.“

„Tavaõpilastele oleks vaja teavet, kuidas käituda erivajadustega lastega.“

„Tunnid nagu tunnid ikka, ainult hindamine oleks neile kergem, siis oleks neil mugavam õppida.“

„Üks või paar tundi teha selline, kus õpetaja ainult arvestab erivajadustega last (kuidas ta jõuab teistele järgi jne.), siis normaalne laps näeks, kuidas erivajadustega laps õpib.“

„Paluda neil veeta võimalikult palju aega puuetega lastega, lasta neil endil mängida puuetega last ja elada paar päeva sama elu.“

„Tavaõpilased ei vaja eriõpet. Koolis käivad lapsed on kõik võrdsed.“

„Tuleb rääkida, kui tõsine see probleem tegelikult on, et tulevikus nende endi lastega võib sama juhtuda.“

„Rühmatöö.“

Õpetajad: „Kõik oleneb suuresti õpetaja eeskujust ja selgitustest“

„Juhendada individuaalselt, kus vaja.“

„Kõik algab kodust, klassikollektiivi ühtsusest.“

„Tavalastele pole ju vaja anda eriõpet.“

„Selgitada konkreetsete näidetega, miks see laps selline on, miks ta ühe või teise asjaga hakkama ei saa.“

„Õpetada neile, kuidas nad saaksid abistada.“

Lapsevanemad: „Noorkotkad, kodutütred, usuõpetus / kristlik ellusuhtumine.“

„Terviseõppe ja klassijuhataja tundides õpetus.“

„Õpetada neid mitte vahet tegema.“

„Teha eksperimendi korras laste vahetus: las puudega laps elada mõnda aega peres, kus kasvavad ainult terved lapsed ja vastupidi, terve laps elada peres, kus kasvab puudega laps.“

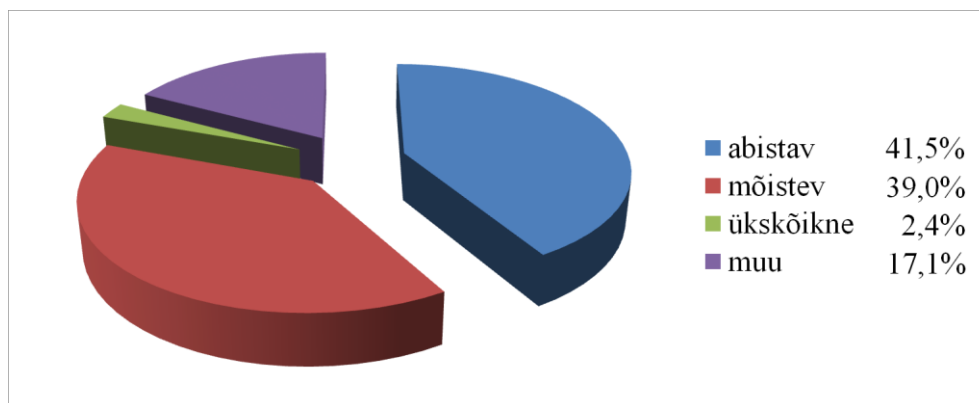
Ehkki olid mõned vastused, et tavalaps ei vaja mingit eriõpet, oli piisavalt palju ka mõtlemapanevaid ettepanekuid, kuidas siis ikkagi anda tavakoolis eriõpet erivajadustega õpilastega kohanemise tarvis. Siit oleks kooli personalil mõndagi kasutusele võtta.

Minu arvamus on: tuleks korraldada selliseid üritusi, võistlusi, kus saaksid mõlemad pooled end proovile panna.

Kas õpetajate suhtumine erivajadustega õpilastesse on: abistav, halvustav, mõistev, ükskõikne, muu?

– lapsevanemad:	abistav	17 %
	mõistev	50 %
	ükskõikne	16 %
	muu	17 %
– õpetajad:	abistav	39 %
	mõistev	38 %
	muu	23 %
– õpilased:	abistav	50 %
	mõistev	36 %
	muu	14 %

Küsitletute vastused kokku:

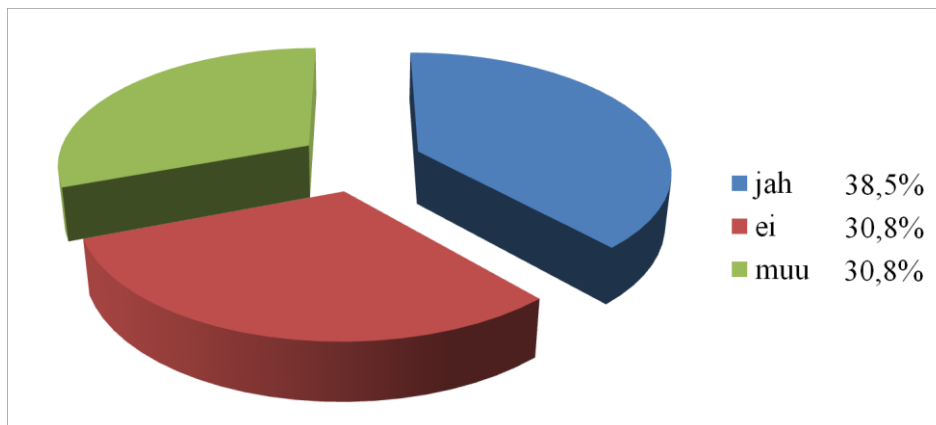
Joonis 8. Õpetajate suhtumine erivajadustega lastesse

Mina arvan, et on kindlasti abistav ja mõistev, kui siis üksikud õpetajad on üksikõiksed (kui sedagi).

Kas tavakooli õpetajad on erivajadustega õpilaste õpetamise poolt: jah, ei, kõhklev, muu?

– õpetajad:	jah	38 %
	ei	31 %
	muu	31 %

Küsitletute vastused kokku:

Joonis 9. Õpetajate arvamused õpetamisest

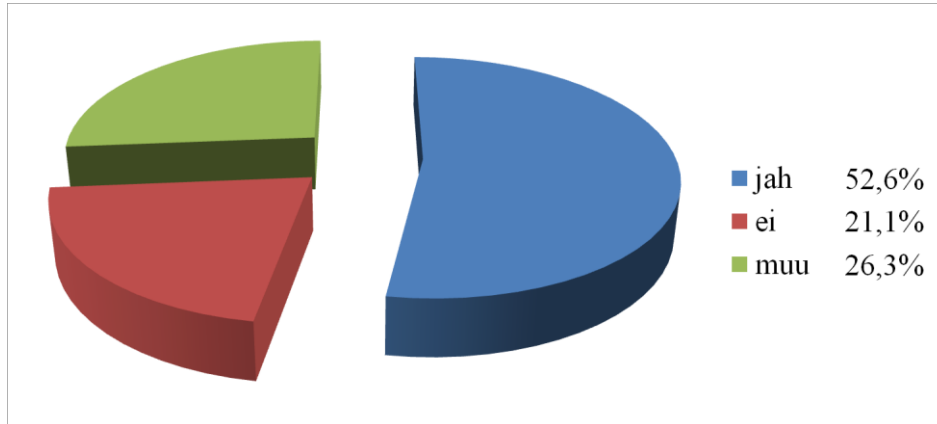
Minu arvates õpetajad eriti ei taha erivajadustega õpilasi õpetada, sest on harjunud õpetama kiire või peaaegu kiire mõtlemisega õpilasi.

Kas Teie arvates lisatasu korvaks õpetaja huvitatust erivajadustega laste õpetamisest tavaklassis: jah, ei, muu?

– lapsevanemad:	jah	67 %
	muu	33 %

– õpetajad:	jah	46 %
	ei	31 %
	muu	23 %

Küsitletute vastused kokku:

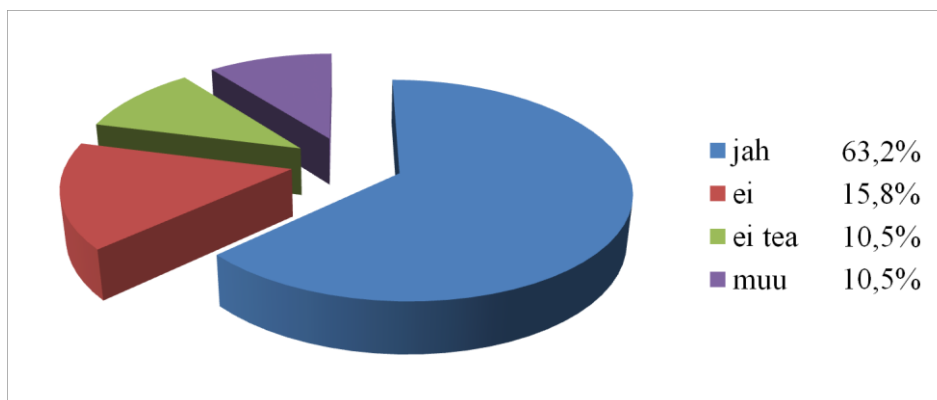
Joonis 10. Õpetaja huvitatuse korvamine lisatasuga

Ma ei usu, et korvaks, sest ega see, kui ta rohkem palka saab, ei pane teda sellest huvituma. Lihtsam oleks palgata selle töö jaoks eriõpetaja, kes oleks mõeldud kindla õpilase abistajaks.

Kas Teie arvates individuaalprogrammid õigustavad endid: jah, ei, ei tea, muu?

– lapsevanemad:	jah	83 %
	ei tea	17 %
– õpetajad:	jah	54 %
	ei	23 %
	ei tea	8 %
	muu	15 %

Küsitletute vastused kokku:

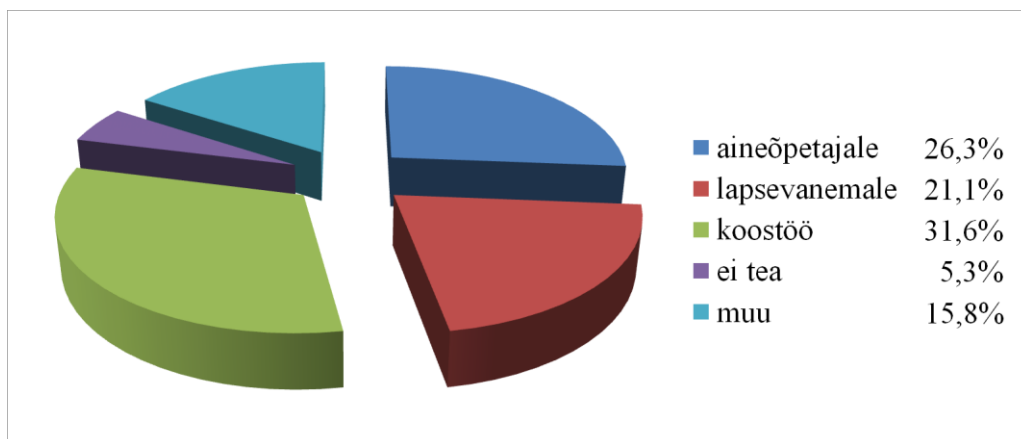
Joonis 11. Individuaalprogrammide õigustatus

Ma arvan, et kindlasti, sest siis õpetaja tegeleb ainult ühega ja nii on õpilasel lihtsam osast aru saada. Erivajadustega laps julgeb end väljendada. Kui juhendajal on aega, siis ta on rahulik ning õppimine on tulemuslikum.

Kellele on jäetud erivajadustega lapse abiprogrammi juhendamine: aineõpetajale, lapsevanemale, koostöö, ei tea, muu?

– lapsevanemad:	aineõpetajale	17 %
	lapsevanemale	33 %
	ei tea	17 %
	muu	33 %
– õpetajad:	aineõpetajale	31 %
	lapsevanemale	15 %
	koostöö	46 %
	muu	8 %

Küsitletute vastused kokku:

Joonis 12. Abiprogrammide juhendamine

Minu arvamus on, et tegemist on koostööga, koolis aitab õpetaja, kodus lapsevanem.

Kuidas kujutaksite ette abiõpetaja rolli erivajadustega laste olemasolu korral tava-klassis?

Õpetajate vastused: „Abiõpetaja häiriks.“

„Abistav, s.t. aitab jagada materjale, selgitab üle kui vaja jms.“

„Jälgijana, lisaabina.“

„Töötab individuaalselt erivajadustega lastega.“

„Abiõpetaja on kogu aeg erivajadustega laste kõrval ja vastavalt vajadusele juhendab neid individuaalselt.“

„Abistab selgitamisel ja käelisel juhendamisel – rahustab, julgustab.“

„Kuna alati pole õpetajal erivajadustega lapse juhendamiseks aega, oleks abiõpetajast suurt abi, siis jõuaks rohkem ja saaks ehk ka rohkem aru.“

„Kuna õpetaja peab tegutsema kahe erineva rühmaga, siis sel ajal, kui õpetaja selgitab ühele rühmale teemat ja annab ülesanded, peaks abiõpetaja aitama teisel rühmal õpetaja antud ülesandeid täita.“

Neljandik õpetajaid ei kujuta abiõpetaja rolli klassis üldse ette, ülejäänute vastuseid läbib üks mõte: abiõpetaja tegeleb erivajadustega õpilastega, et nad suudaksid õpetaja antud ülesandeid täita.

Lastevanemate vastused: „Erivajadustega lastele tuleks väga selgelt asju ette näidata ja seletada, et nad kindlalt aru saaks ning ei kukuks alla andma (tööst loobuma), selleks ongi vaja abiõpetajat.“

Üldiselt kirjutavad lapsevanemad, et nemad pole pädevad abiõpetaja rolli üle klassis otsustama, mõned vastavad analoogselt õpetajatega, et abiõpetaja peaks klassis individuaalselt abistama erivajadustega õpilasi.

Mina arvan, et see õpetaja tegeleb ühe kindla lapsega, aitab teda ja selgitab mõnda asja täpsemalt, mis on erivajadusega õpilase jaoks keeruline.

Kuidas tasustada abiõpetajat tavaklassis?

Lastevanemate vastused: „Samadest rahadest kui pedagoogide palkki, ainult korrutades teatud koefitsiendiga.“

Paljud lapsevanemad ei oska abiõpetaja tasustamise kohta sõna sekka öelda.

Õpetajate vastused: „Tunniplaani alusel vastavalt abiõpetaja tarifikatsioonile.“

„Koefitsiendiga.“

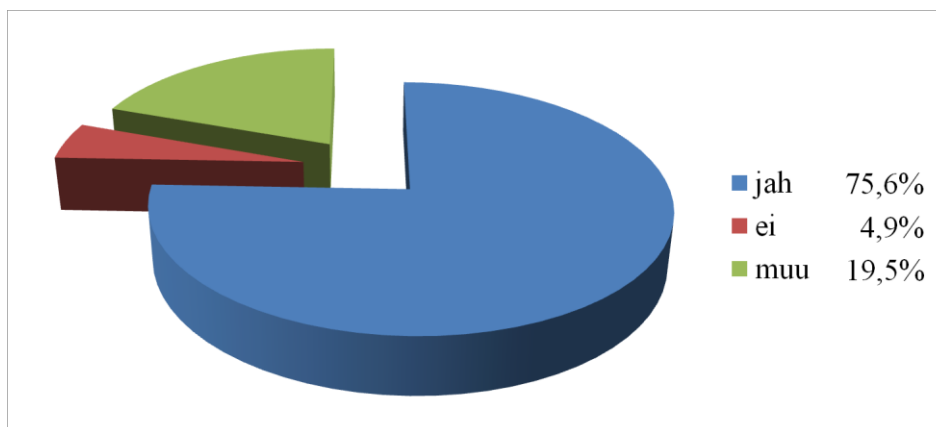
„Sarnaselt õpetajaga, kuigi kuna abiõpetajale ei esitata sama kõrgeid nõudeid kui õpetajale, siis ehk mõni aste madalamalt.“

Oli ka mitmeid vastuseid, kus õpetajad ei teadnud, kuidas abiõpetajat võiks tasustada. See on ka päris loomulik, kuna asi on uus.

Kas oleks vajadus kaldtee ehitamiseks ratastooliga tavakooli pääsemiseks: Jah, ei, muu?

– lapsevanemad:	jah	100 %
– õpetajad:	jah	50 %
	ei	8 %
	muu	42 %
– õpilased:	jah	82 %
	ei	4 %
	muu	14 %

Küsitletute vastused kokku:

Joonis 13. Kaldtee vajalikkusest

Minu arvamus on, et kui tavakoolis käib rohkem õpilasi ratastooliga (näit. 5), siis kindlasti, muidu võib teda aidata kaaslane, mõni õpetaja või hoopis kindel abiline.

Kuidas Te kujutate ette ratastoolis oleva erivajadustega õpilase pääsemist tavakooli õppeklassidesse või pakute välja muud moodi õpetamist?

Lapsevanemad: „Tal peaks siis olema alati abistav käsi juures.“

„Siis oleks vaja abiõpetajat-abistajat, kes esialgu aitaks lapsel ka klassiruumides liikuda. Hiljem võiks seda teha juba sõbrad.“

„Tuleks ehitada vähemalt üks kaldtee.“

„Tuleks teha koolis suured muutused, et kõigil oleks turvaline.“

Õpetajad: „Peamine suhtlemine peaks toimuma klassiväliste ürituste kaudu, õpetamine eraldi klassiruumides (et erivajadustega lapsed saaksid ka õpetajaga rohkem suhelda).“

„Ausalt öelda – ei kujuta. Praegustes tingimustes peab sellisel lapsel olema täiskasvanud füüsiliselt tugev saatja.“

„Peaks olema eriruum, et oleks laiem sissepääs.“

„Ainult siis koduõpe.“

„Ruum natuke ümber ehitada.“

„Osa ruume võib selleks kohandada.“

„Abistajaks liikumisel võikski olla see abiõpetaja.“

„Suured summad koolimajade kohandamiseks.“

„Ratastoolis lapsi täna olemasolevatesse koolimajadesse tuua on üpris raske ja kulukas. Kui selliseid lapsi on piirkonnas väga vähe, oleks täna, arvestades ühiskonna majanduslikku seisu, otstarbekam ehk organiseerida neile koduõpe.“

Õpilased: „Koolidesse tuleks teha kaldtee või käia neid kodus õpetamas.“

„Neil võiks olla eraldi suur klass, kus nad saaksid ratastooliga liigelda.“

„Ma arvan, et kui meie koolis on sellised isikud, kes hakkaksid neid mõnitama ja kiusama. Tulemuseks on selle lapse enesehinnangu langus.“

„No seda ma ei oska öelda“

„Ratastooliga lastele soovitaksin ma koduõpet, aga kui ta käib koolis, siis võiksid olla õpetamiseks eri teed õppeklassidesse, sest ega ei ole tore, kui ratastooliga laps sõidab mulle otsa.“

„Ratastooliõpilasel peab olema abistaja, kes sõidutab teda klassist klassi.“

„Ratastoolis olevale õpilasele (kui neid on rohkem) tuleks kooli juurde ehitada kaldtee ja kindlasti mõni sõber aitaks teda (neid) klassi. Kui aga on üks ratastoolis olev inimene, siis ei ole mõtet teda tavakooli panna, sest tal läheb raskeks.“

„Kui kaldteed ei ole, siis õpilased aitaksid. Viisakalt, mitte mõnitades.“

„Hetkel meie koolis on ratastooliga võimatu ülemisele korrusele saada. See võimalus võiks muidugi olla. Ka ratastoolis lapsed tahavad koolis käia.“

„Õppeklassid peaksid kindlasti olema I korrusel, kaldtee oleks vajalik, aga mitte mingil juhul ei vaja nad koduõpet, see võib tunduda neile keskkonnast isoleerimisena.“

„Kui ta ei tunne meie seas end halvasti, siis ta võib ju meiega koos õppida, aga kui ta tunneb end halvasti, siis võiks ta jääda koduõppele.“

„Tuleks ehitada suuremad ukse, lauad ja suuremad klassiruumid.“

„Peaks olema eraldi laud ratastoolis olevale inimesele, et tal oleks mugavam õppida.“

„Õues peaks olema kaldtee, teisele korrusele peaks viima lift, klassi võiks aidata minna kas mõni õpilane või õpetaja.“

„Abiõpilane, ratastoolis oleva erivajadustega õpilase parim sõber, aitab teda.“

„Treppidele on tehtud kaldteed ja madalad uksepiidad.“

„Tuleks teha kaldtee, et ratastoolis olev laps saaks ka koolis käia nagu teisedki, sest kodus on omaette igav, kui ei ole sõpru sind toetamas.“

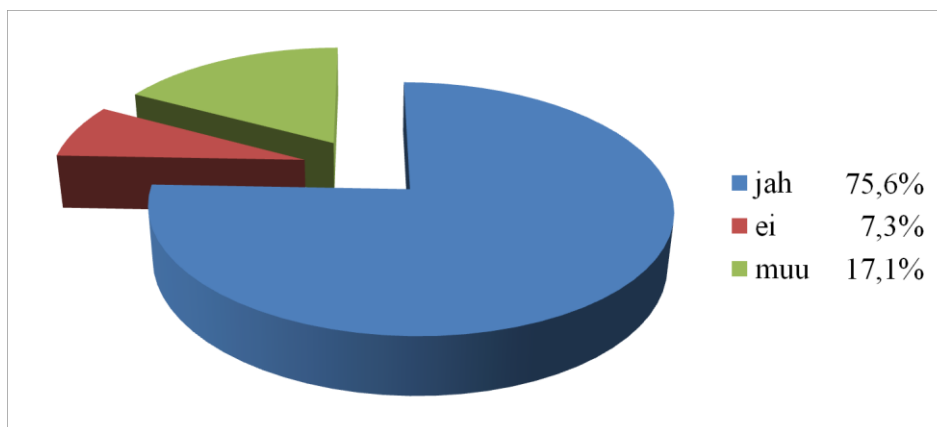
„Kui õpilane on ainult ratastoolis, siis OK; me võime ta ju vedada ülesse, aga kui tal on ka mingi vaimne puue ja ta on veel ratastoolis, siis ta koht ei ole siin!“

Minu arvamus: selleks peaks õpilasel olema saatja, kes teda sellises olukorras abistaks.

Kas puudega laps tavakoolis toob ka mingit kasu tavalapsele ja tavaõpetajale: jah, ei, muu?

– lapsevanemad:	jah	60 %
	muu	40 %
– õpetajad:	jah	67 %
	ei	17 %
	muu	16 %
– õpilased:	jah	82 %
	ei	4 %
	muu	14 %

Küsitletute vastused kokku:

Joonis 14. Puudega lapse kasulikkus tavakoolis

Ma arvan, et „jah“. Eriti neile, kes vastava õpilasega rohkem kokku puutub, sest nii õpitakse teiste eest hoolitsema ja õpitakse nägema maailma teise inimese silmade läbi.

Ankeete saadeti välja 50

– õpetajatele	16	tagasi tuli	13	s.o. 81,3 %
– lapsevanematele	12	tagasi tuli	6	s.o. 50 %
– õpilastele	22	tagasi tuli	22	s.o. 100 %

Ankeetide „Erivajadustega laste kohanemine tavakoolis“ vastustest jäi positiivsena kõlama:

- kodulähedane kool
- tavakool või kombineeritud õpe
- valutu sulandumine
- on tavaline õpilane (võrdne ebatavalisega)
- kaasõpilaste suhtumine on heatahtlik
- õpetajate suhtumine abistav, mõistev
- õpetajad on õpetamise poolt
- lisatasu korvaks õpetaja huvitatust
- individuaalprogrammid
- koostöö kooli ja koduga
- kaldtee ehitamise poolt
- kasu õpetajale ja õpilasele
- võõrandumine tavalastest

Negatiivsena jäi kõlama (pool ja enam vastanutest):

- õpilased arvavad erikool
- maandumine tavakooli raske
- ebatavaline

1.2. Roela Põhikoolis eriõpetust saavad õpilased

Põhiseaduse kohaselt on igaühel õigus haridusele (2.1., 15) Haridusseaduse § 10 ütleb, et kohalik omavalitsus tagab puuetega lastele võimaluse õppida elukohajärgses koolis (2.3., 7) „Erivajadustega õpilase kaasamine kooli on olnud hariduspoliitikas ja -praktikas prioriteetseks suunaks viimasel dekaadil. Eelduseks, et erivajadusega inimene saaks integreeruda ühiskonda on see, et ta omandab koolis teadmised, oskused, hoiakud ja valmisolekud. Kool peab tänapäeval olema suunatud tulevikku – see mida koolist kaasa saame, peab tagama meie toimetuleku ühiskonnas,“ nii kirjutab haridusministeeriumi poliitika osakonna nõunik Kai Kukk. (1.5.4., 17)

„Eriõpetust vajab ligi 20 % õpilaskonnast. Äärmiselt vajalik on eriõpetuse integreerimine haridussüsteemi järgmistel tasanditel:

- I individuaalne lähenemine, suurem tähelepanu erivajadustega lastele üldhariduskoolis;
- II tugiõpe (ette- ja järelaitamine), individuaaltunnid;
- III kõneravi ja parandusõpe;
- IV individuaalsed programmid;
- V koduõpe, individuaalõpe, vabaklass;
- VI eriklass tavakooli juures;
- VII erikool.“ (2.5., 27)

Järgnevalt analüüsin, millistel tasanditel toimub süsteemne töö meie koolis viimasel viiel aastal.

1998/1999 õ. a.

– logopeedi ravil:

1. klass	1 T	4 P
2. klass	4 T	8 P
3. klass	4 T	8 P
4. klass	1 T	10 P

Õpilaste arv koolis oli 174. Eriõpet sai 10 tüdrukut ja 30 poissi, s.o. 23 % õpilaste üldarvust. Poisse oli 3 korda rohkem kui tüdrukuid.

1999/2000 õ. a.

– logopeedi ravil:

1. klass	6 T	10 P
2. klass	3 T	8 P
3. klass	3 T	10 P
4. klass	4 T	6 P

– koduõppel tervise tõttu:

3. klass	1 P
----------	-----

– raske vaimse alaarenguga õpilane:

3. klass	1 T
----------	-----

Õpilaste arv koolis oli 163. Logopeedi ravi sai 16 tüdrukut ja 34 poissi, seega poisse oli 2 korda rohkem kui tüdrukuid. Eriõpet sai 31 % õpilaste üldarvust.

2000/2001 õ. a.

– logopeedi ravil:

1. klass	2 T	4 P
2. klass	1 T	6 P
3. klass	4 T	8 P
4. klass	5 T	6 P

– koduõppel tervise tõttu:

4. klass		1 P
----------	--	-----

– raske vaimse alaarenguga õpilane:

4. klass	1 T
----------	-----

Õpilaste arv koolis oli 165. Logopeedi ravi sai 12 tüdrukut ja 24 poissi, seega poisse oli kaks korda rohkem kui tüdrukuid. Eriõpet sai 23 % õpilaste üldarvust.

2001/2002 õ. a.

– logopeedi ravil:

1. klass	3 T	6 P
2. klass	2 T	5 P
3. klass	1 T	6 P
4. klass	1 T	3 P

– koduõppel tervise tõttu:

5. klass	1 T	1 P
8. klass		1 P

– raske vaimse alaarenguga õpilane:

5. klass	1 T
----------	-----

Õpilaste arv koolis oli 151. Logopeedi ravi sai 7 tüdrukut ja 20 poissi, seega poisse oli kolm korda rohkem kui tüdrukuid. Eriõpet sai 20 % õpilaste üldarvust.

2002/2003 õ. a.

– logopeedi ravil:

2. klass	1 T	3 P
3. klass	3 T	5 P
5. klass	1 T	3 P
6. klass	2 T	5 P

– koduõppel tervise tõttu:

6. klass		2 P
----------	--	-----

- parandusõpet saavad:

6. klass	3 T	
7. klass	1 T	2 P

- lihtsustatud õppekavaga:

4. klass	1 P	
----------	-----	--

Õpilaste arv koolis oli 140. Logopeedi ravi saab 7 tüdrukut ja 16 poissi, seega poisse on üle kahe korra rohkem kui tüdrukuid. Eriõpet saab 23 % õpilaste üldarvust. (1.4., 9)

Kokkuvõtteks võib öelda, et meie koolis on kasutusel vastavalt vajadusele esimesed viis tasandit ning ka õpetajad saavad täiendkoolitust erivajadustega laste õpetamiseks tavakoolis. Eriõpet saab keskmiselt 24 % õpilaste üldarvust.

1.3. Töö andekatega

Haridusminister Mailis Rand kirjutab: „Erivajadusi tuleb mõista selle laias diapasoonis – meditsiinilisest puudest tippandekuseni.“ (1.5.2., 7)

Antud osas analüüsin tööd andekate õpilastega. Aluseks võtan õpilaste osavõtu maakonna aineolümpiaadidest viimasel viiel aastal.

1997/1998 õ. a.

1. Matemaatika	5. klass	1 P
	6. klass	2 T
	7. klass	2 P
	8. klass	1 T
	9. klass	1 T
2. Emakeel	5. klass	1 T
	6. klass	1 T
	7. klass	1 T
	8. klass	1 T
3. Inglise keel	8. klass	1 T
	9. klass	1 T
4. Ajalugu	6. klass	1 T
	7. klass	1 P
	8. klass	1 T

Õpilaste arv koolis oli 174 (1.2., 95-96). Eriõpetust olümpiaadideks sai 4 poissi ja 12 tüdrukut, s.o. 9 % õpilaste üldarvust. Tüdrukuid oli kolm korda rohkem kui poisse.

1998/1999 õ. a.

1. Matemaatika	5. klass	1 P
	6. klass	1 T
	7. klass	2 T

	8. klass	1 P
	9. klass	2 T
2. Emakeel	5. klass	1 P
	6. klass	1 T
	7. klass	1 T
	8. klass	1 T
3. Inglise keel	8. klass	1 P

Õpilaste arv koolis oli 174. Eriõpetust olümpiaadideks sai 4 poissi ja 8 tüdrukut s.o. 7 % õpilaste üldarvust. Tüdrukuid oli kaks korda rohkem kui poisse.

1999/2000 õ. a.

1. Maateadus	8. klass	2 T
2. Keemia	8. klass	2 T
3. Matemaatika	4. Klass	1 P
	6. klass	1 P
	8. klass	1 T
4. Ajalugu	6. klass	1 P
	7. klass	2 T
	8. klass	2 T
5. Bioloogia	8. klass	2 T
6. Emakeel	5. klass	1 T
	6. klass	1 P
	7. klass	1 T
	8. klass	1 T
7. Inglise keel	8. klass	2 T

Õpilaste arv koolis oli 163. Eriõpetust olümpiaadideks sai 16 tüdrukut ja 4 poissi, s.o. 12 % õpilaste üldarvust. Tüdrukuid oli neli korda rohkem kui poisse.

2000/2001 õ. a.

1. Emakeel	5. klass	1 P
	7. klass	1 T
	8. klass	1 T
2. Inglise keel	9. klass	1 T
3. Käsitöö	9. klass	1 T

4. Bioloogia	7. klass	1 P
	8. klass	2 T
	9. klass	1 T
5. Geograafia	7. klass	1 P
	8. klass	2 T
	9. klass	1 T
6. Keemia	9. klass	1 T
7. Matemaatika	4. klass	1 T
	5. klass	1 P

Õpilaste arv koolis oli 165. Eriõpetust olümpiaadideks sai 12 tüdrukut ja 4 poissi, s.o. 10 % õpilaste üldarvust. Tüdrukuid oli kolm korda rohkem kui poisse.

2001/2002 õ. a.

1. Ajalugu	6. klass	1 T	
	7. klass	1 T	
	8. klass	1 P	
2. Matemaatika	4. klass	1 P	1 T
	5. Klass	1 T	
	6. klass	1 P	
	8. klass	1 P	
3. Emakeel	5. klass	1 T	
	6. klass	1 T	
4. Inglise keel	8. klass	1 T	

Õpilaste arv koolis oli 151 (1.3., 2-10). Eriõpetust olümpiaadideks sai 7 tüdrukut ja 4 poissi, s.o. 7 % õpilaste üldarvust. Tüdrukuid oli 1,75 korda rohkem kui poisse.

Kokkuvõtteks võib öelda, et meie koolis antakse eriõpetust andekatele õpilastele. Neid on keskmiselt 9 % õpilaste üldarvust. Analüüsist on näha, et andekaid tüdrukuid on keskmiselt kolm korda rohkem kui poisse. Arvan, et tüdrukud on hoolsamad, kohusetundlikumad ja õpivad selgeks mida õpetaja pakub. Andekad murdeas poisid on valmis isegi töötama keskpäraselt, et vaid vältida enda pidamist teistest paremaks, hirm olla erinev teistest. Kardetakse, et neid hakatakse norima.

Kokku saab keskmiselt eriõpetust (k.a. ka andekad) 33 % õpilaste üldarvust.

2. KAHE LAPSE ELU

2.1. Merli lugu

„Vastavalt kaasamise mõtteviisile on vaimupuudega inimesed sünnist saadik tavaühiskonna osa. Neid ei tohi mingis faasis eraldada, vaid kõik lapsed peavad õppima koos – sõltumata nende võimalikest õpiraskustest või puudest. Kõik inimesed on võrdväärsed ühiskonnaliikmed ja kõik teenused, kodulähedane kool kaasa arvatud, on kõigi jaoks ja kõigile kasutamiseks.“ (1.5.3., 1)

See osa tööst on pühendatud raske vaimupuudega Merlile.

2.1.1. Kiri arstile

See valu ja võitlus kestavad juba seitseteist ja pool aastat, milles oli Teil väga oluline roll. Teie kätest käivad läbi paljud patsiendid, nii suured kui tillukesed. Paljud austavad Teid professionaalsuse pärast, kuid mina ja minu seitsmeteistkümne ja poole aasta vanune tütar ei saa aru, kuidas Te lasite oma oskuste ja arukuse juures meie peret tabanud tragöödial sündida?

See juhtus 1985. aasta suve alguse päeval. Peatselt ilmavalgust näha tahtva tütarlapse sünd algas igati normaalselt, kuna aga mõni kuu üle aasta tagasi oli emmel sündinud esimene laps, siis teise lapse tulek kulges kiirelt. Lapseke tahtis sündida haigla reformvoodisse, mille peale ämmaemand tõredalt noorele emale ütles, et nii see ikka ei käi, sünnitada tuleb ikka sünnitus-

Merli Allika

laual, kus on hügieeniline ja abistajale mugavam. Veed tulid ära ja noor ema hoidis sünnitamist tagasi, seejärel tatsas teise ruumi kõrgele, kitsale ja kõvale lauale. See asend oli aga arvatavasti antud juhul vale, kuna kahe ja poole tunni jooksul tahtis lapseke ikka ja jälle valuhooa tulla, aga ei suutnud seda talle sobimatu asendi tõttu. Arst käis ema paar korda vaatamas, öeldes vaid, et laps laskub. Noor ema kannatas tasakesi oiates väga ebamugaval lauall, saatjaks üksindus ja hirm.

Lõpuks võttis tütreke jõu kokku ning ootamata emapoolset pingutushoogu, „tormas“ läbi sünnitus- teede välja, prantsatas kuhugi, murdes parema rangluu. See oli tema võimalus ellu jääda. Ta oli teinud oma valiku: elada invaliidina või surra hapnikupuudusesse. Sünnitaja hüüdis, et ta tuleb ja

väljas ta oligi. Noor vene umbkeelne ämmaemand ütles, et miks ma küll ei hüüdnud seda vene keeles. Temal oli vähemalt kahju. Aga mäletate filmi „Seitseteist kevadist hetke“, kus Katja reetis oma rahvuse, kuna sünnitusel karjuvad naised oma emakeeles? Lapse kisa kuuldes ilmusite kohale Teie, igati tore ja tark arst ja laususite saatuslikud sõnad: „Muidu saadud“ ning läksite oma tegemisi toimetama. Ämmaemand korrastas ema ja lastetoa öde vastsündinu.

Paari päeva pärast toodi normaalkaalus sündinud tüdruk sööma, mida ta aga ei teinud, nuttis ainult. Alles haiglast välja kirjutades öeldi, et last on vaja hoolikalt siduda, kuna sündides purunes tal parem rangluu. Kodus algasid nutused ööd ja arengus mahajäänud kuud. Aasta vanuselt avastas kohalik lastearst, et lapse parem pool on mõõdukalt halvatud ja parem kõrv ei kuule hästi. Arstiabi Tartus eemaldas need tõkked arengus. Mahajäämus eakaaslastega oli aga

suur. Laps hakkas kahe-aastaselt kõndima ning neljaselt rääkima, imekombel äkki üheksaselt lugema ja kirjutama, õppis nii tava- kui erikoolis, suurelt osalt arenes välja ema käe all kodu-õppel. Kohalik arst ütles selle aja seadusi järgides, et laps ei pea raske arengupeatuse tõttu üldse koolis käima. Ema murdis piike ametivõimudega, rajas lapsele arenguks teed, alustas veel keskeas õpinguid, tundmaks erivajadustega laste arengut ja seadusi. Ema võitles, võitis, kaotas, võitis ja lõpuks ikkagi kaotas. Seadus on tähtsam, kui normist erinev laps, aga ehk on selle ema võitlusest kasu edaspidi teistele sünnitraumaga sündinud lastele...

Seda Te, selle lapse sünni eest vastutanud arst, ei tea. Panin kõik kirja. Arvan, et olite tookord väsinud või oli Teil kirjatööd palju. Oleksite ju võinud venima kippuvat sünnitegevust kiirendussüstiga kiirendada, muretki tunda, et kuhu see lapseke siis nii kauaks jääb või teha koguni keiserlõike. Seda suudan ma arutleda alles nüüd, kus eluvõitlus traumaga sündinud lapse eest on mind teinud kaljuna tugevaks. Kuulen tihti etteheiteid oma sünnikahjustusega tütrelt, sest ta tajub oma puudest tingitud erinevust teistest liigagi hästi. Aga kõik on juba liiga hilja! (1.1.3.)

Teie endine patsient

See on Merli Allika elulugu, mis on kirjutatud avaldamiseks ajakirjas Eesti Naine.

2.1.2. Minu tütar

Merli isa ja vendadega Tammiku kodu jõulupeol 2001. a.

Ma olen kogu elu lapsi armastanud. Tahtsin ikka, et neid oleks perekonnas mitu. Kui minu esikpoeg oli sündinud, tahtsin kohe, et teisena peab perre sündima tütar. Ootasin tüdrukut juba esimesena. Kuna kosisin endale tol ajal hapra blondi kaasa, siis kujutasin endale ette, et meil sünnib sama-sugune pikkade valgete kiharatega tütar. Aga saatus tahtis teisiti: ta õpetas mind last armastama tema enda, mitte aga tema kauniduse pärast. Paljud teadsid enda meelest põhjust, miks meie laps on teistest erinev. Mõned soovitasid ka lapse kasvatus-asutusse ära anda. Olen ise mõned aastad lastekodus kasvanud, aga oma lastel ma

sinna sattuda ei luba, olgu nad siis puudega või ilma. Igal lapsel on õigus elada oma ema-isa ja õe-venna juures oma kodus.

Merli kasvamist ja arengut saatis pidev lootus, et ehk läheb ikka pikapeale normi. See andis meile jõudu võidelda. Sättisime oma elu Merli järgi. Me ei ole pidanud seda kahetsema. Oleme kindlustanud tüdruku tuleviku. Loodan ikka veel, et Merli areneb aastatega meie kõrval edasi ja ta saab oma, meie oma kätega loodud, kodus tulevikus hakkama.

See laps oskab avalamalt armastada oma vanemaid, vendi ja sõpru. Meie vahel on tekkinud aastatega eriline side. (1.1.2.)

Merli isa Valter Allika

2.1.3. Minu kodukandi kool

Läksin Roela Põhikooli kolmandasse klassi. Kolmekesi tulime 1. septembril Roela Põhikooli kolmandasse klassi. Klass oli uus, õpilased ja õpetajad. Ei tundnud seal kedagi. Minu ümber oli kõik võõras. Ma hakkasin uue külakooliga harjuma. Mäletan, et õpetaja Liia Sikk ütles kolmanda klassi laste nimed järgmiselt: Tanno Põldmaa, Rein Mänd, Alo Üidik, Margus Roots, minu vend Janar Allika, Assar Soima, Mariana Soima, Tarmo Jürgenson, Timo Jaanson, Pille Mänd, Eliise Kukner, Gerli Essi, Jane Jõe, Kersty Eller, Hele-Riin Jürgenson, Katrin Kruus, Airi Toomassen, Jarmo Väinaste, Elar Õun, Mehis Kaljuvee, Liina Kallasväli, Mikk Alavere ja Jaanus Kaasik.

Merli 5-nda klassi õpilasena 2002. a. (tagumises reas, vasakult viies).

Viiendasse klassi tuli uus õpilane, Kelle nimi on Mervet Tiitson. Roela Põhikoolis on klassid esimesest üheksandani. Mul läks kogu aeg hästi. Vahel sain isegi viisi. Mulle meeldib õppida. Joonistamine läks alati hästi, sest mulle meeldis joonistada. Kolmandas klassis oli kõneravi. Neljanda klassi tundidest meeldisid – kõneravi, loodusõpetus, inimeseõpetus, kunstiõpetus ja klassijuhataja tund. Meenub, et kolmapäeval, 6. septembril oli tore spordipäev. Veel meeldisid loosipakitegemised,

klassihommikud, jõulupidu, teater, vaheajad, fotograaf ja ekskursioonid. Hakkasin tundma Liinat, kes oli minu pinginaaber. Liina aitas mind ka õppimises. Iga koolipäev tuln bussiga või autoga koos vennaga kooli. Peale tunde läksin koju või ema töö juurde. Mul oli hea olla.

Varem olin Vaekülas kolm aastat. Pidin kaugel ja võõra kooli ja internaadiga tutvuma. Kasvatajad, õpetajad olid kõik minu jaoks võõrad. Olin seal esmaspäevast reedeni iga päev. Laupäeval ja pühapäeval sain vahelduseks oma pere juures olla. Esmaspäeval läksin pere juurest tagasi Vaekülla viieks päevaks. Anne-Mai kiusas mind. Anne-Mai viskas oma riided minu voodi peale ja äärde. Ma tahtsin Anne-Mai juurest ära joosta. Aga ma ei jooksnud ära. Ma ei tahtnud Anne-Maiga ühes toas olla. Pidin kolm aastat internaadis ja koolis käima. Seal olid teistsugused nimed, õpetajad ja kasvatajad: Algo, Jana, Alo, Reelika, Diima, Jana, Jana, Raigo, Anne-Mai, Andres, Märt, Andres, Zenia, Tõnis ja Mihkel. Nad olid toredad, aga ma ei tahtnud seal eriti olla.

Nüüd olen ma üksi kodus. Teised on päeval tööl ja koolis. Vahel käin oma klassi vaatamas. Viin neile kommi ka. Ühel päeval kutsus õpetaja Eerik mind minu klassi klassiõhtule. Olin sel päeval kurb, aga klassiõhtul oli tore olla. Kõik kurb läks ära. Ma olen õnnelik, sest mul on perekond ja kodukandi kool. Nende lastega kohtun ma ikka vahel. (1.1.1.)

Merli Allika

2.1.4. Suhtumised muutuvad

Merli tuli Roela kooli 3-ndasse klassi. Selles klassis õppis 24 õpilast. Klassikaaslased võtsid ta hästi vastu. Merli ise oli alguses pisut kohmetu, aga väga viisakas ja sõbralik kõikide suhtes. Merli sai endale pinginaabri, kes teda meelsasti aitas. Huvitav oli jälgida, kuidas

suhtumine Merlisse klassikaaslaste poolt muutus järjest positiivsemaks. Ma ei mäleta, et Merli üle oleks kunagi naerdud sellepärast et ta üht või teist asja ei osanud. Terve klass kuulas kannatlikult ära ta suulised vastused ja arvamused.

Aja, jooksul tekkisid Merlil sõbrad, kellega ta vahetunnil mängis, kellel ta külas käis ja kes tema pool käisid. Merli võttis osa kõikidest klassi üritustest, matkadest, klassiõhtutest. Kõige olulisemaks pean ma seda, et selle aja jooksul arenes Merli suhtlemisoskus, iseseisvus. Talle meeldis koolis käia ja ta tuli alati rõõmsa meelega.

Ta andis ka väga olulise kogemuse oma kaaslastele ja õpetajatele. Arendas oskust märgata nõrgemaid enda kõrval, aidata. Väga tihe kontakt oli Merli emaga, kes just ta õppimise osas tegi ära põhilise töö, kuna klassis jäi selleks lihtsalt liiga vähe aega. Enne Merli koolitulekut vestlesime temaga pikalt. Samuti vestlesime klassiga Merlist, mistõttu kaaslased temaga kiiresti harjusid ja see tagas tema parema sisseelamise klassi. (1.1.7.)

Merli klassijuhataja Liia Sikk

2.1.5. Merli arengust 5. klassis

Merli tuli 5. klassi 16-aastasena, s.o. teistest 4-5 aastat vanemana, diagnoosiks „raske arengupeatusega õpilane“. 4. klassi tunnistusel olid osa aineid hinnatud, osa arvestatud. Hinnet „kaks“ ei pandud, vaid oli „arvestatud“. Kuna Merli vaimsed võimed ei olnud õppeainetes vastava programmi kohased, siis tema ema sooviks oli, et Merli käiks tavakoolis suhtlemis- oskuste arendamiseks. Tundides tegi Merli tööd rahulikult omaette, matemaatikas töötas ta 3. klassi töövihikuga, raskemaid kohti lahendades mõnikord küsis õpetajalt abi. Kodus kasutas ema kaasabi. Tema lugemisoskus 5. klassis arenes edasi. Julges juba klassi ees lugeda. Loodusõpetuses erilist arengut ei ilmutanud. Paremini läks joonistamises, Merli tööd olid ka koos teiste õpilaste töödega kooli seinal näitusel.

Merli arvuti taga 2001. a.

seal ta kartis ja hoidis eemale, seepärast ta ei tulnud kevadel meiega kaasa ujumagi Tartu „Aurasse“.

Merli oma õppimisega ja tööga ning käitumisega ei häirinud üldse klassi tööd ja klass suhtus temasse ka hästi. Vajaduse korral aidati teda heameelega, kunagi ei pilgatud ega narritud Merlit. Merli arenes koos klassikaaslastega edasi vastavalt oma võimetele. Ta võttis osa kõigist klassi üritustest. Näiteks: klassiõhtutel aitas teha võileibu; esines laval koos teistega väikesel moedemonstratsioonil; käis matkadel, matkal hoidis tihti õpetaja lähedale ja tahtis juttu ajada; jõulupeol esines lauluga koos klassikaaslastega; talvel käisime ka Rakvere Vallimäel tuubisõitu tegemas, aga

Merliga koos käis meie klassis ka tema noorem vend Janar (12. a.). Huvitav oli jälgida nende omavahelist sõbralikku läbisaamist. Kunagi nad ei riidunud ja tänu Merlile ei puudunud Janar kordagi põhjusega, mida nüüd 6. klassis ilma Merlita juhtub küll. Nii et Merli oli nagu noorema venna hooldajaks juba.

Kevadel klassis tööst kokkuvõtteid tehes selgus, et klass oli valinud Merli üheks viisakamaks, kohusetundlikumaks ja sõbralikumaks õpilaseks klassis. Merli oli väga õnnelik talle omistatud „tiitlite“ üle.

6. klassi algul, kui Merli oli sunnitud lahkuma koolist, tõi ta klassikaaslastele ja õpetajatele maiustusi ja tänas viisakalt nende abi, seltsi ja toe eest. Klassikaaslaste poolt anti Merlile suur šokolaaditahvel. Nii mõnelegi lapsele ja õpetajale tuli pisar silma mõeldes, miks hea laps sunnitakse koolist lahkuma. (1.1.4.)

6. klassi tüdrukud Pille, Mariana, Airi ja Kersty luuletasid Merlile järgmised read:

Ristikülas elab tore
Allikate pere.
Lapsi sirgumas neil kolm:
Ailar, Janar, Merli on.
Merlil aastaid seitseteist,
Äsja Roela koolis käis.
Ta on tore, kasvult pikk,
Alati na sõbralik.

Merli klassijuhataja Eevi Eerik

2.2. Jarmo lugu

Elu on hakanud meid harjutama mõistega erivajadusega laps tavakoolis. Mida see siiski tähendab igapäevases koolielus? Meie jaoks on veel harjumatu mõte, et arenenud maailmas näitab kooli taset kooli oskus integreerida puudega lapsi, mitte oskus valida füüsiliselt ja vaimselt parimaid. Puudega lapse käimine tavakoolis sõltub aga kahtlemata ka lapse puude laadist ja puude raskusest.

See osa tööst on pühendatud füüsilise puudega Jarmole.

2.2.1. Meie poeg

Jarmo sündis 1986. aasta 2. novembri õhtul Rakvere haiglas. Ta oli sündides igati normaalne poiss. Sellele sügisele, mil Jarmo sündis, järgnes tema eluaja kõige külmem talv, mille Jarmo elas üle väga hea ja terve poisina: ei olnud ta haige ega kurtnud midagi, jõudis isegi käia lasteaias ja võita ühe jalgrattasõidu võistluse oma vanuserühmas. Kõik oli korras kuni 1990.

Jarmo kiigel 1988. a.

aasta septembrikuuni, kui algas Jarmo kannatuste rada, mis on kestnud nüüd juba üle kaheistkümnelt aastat.

Algas see kõik ühest kukumisest, mille järel Rakveres diagnoositi Jarmol parema jalaluu murd. Jalg pandi kipsi ja poiss lasti koju. Möödus vist paar päeva, kui Jarmol tõusis kõrge palavik. Oli nädalavahetus ning esmaspäeval sai Jarmo viidud tagasi Rakverre, kus ta pandi haiglasse. Järgmisel päeval, kui helistasime ja küsisime, kuidas Jarmol on, öeldi, et teda ei ole Rakveres, ta

on üle viidud Tallinna haiglasse. Küsimusele millisesse, ei osatud meile vastata. Algas lapse otsimine mööda Tallinna haiglaid. Ja pika otsimise peale saime teada, et ta on Tallinna Lastehaigla traumaosakonnas. Seal leiti, et mingit traumat Jarmol ei ole ja talt eemaldati kips ning mõne päeva möödudes saadeti poiss edasi Tallinna Linna I Lastehaiglasse Hiiule, kus hakati uurima, mis tal viga on. Algul kahtlustati, et ta põeb reumat ja sellepärast ei võta jalgu alla ega saa kõndida. Pärast paari- või kolmenädalast uurimist selgus siiski, et tegemist pole reumaga, vaid luupõletikuga, mis asub puusaliigeses. Jarmo viidi tagasi lastehaiglasse, kus talle tehti esimene operatsioon. Möödus paar nädalat ja selgus, et operatsioon ei õnnestunud kõige paremini ja tuleb teha uus operatsioon, aga sealsed arstid arvasid oma professionaalsusest puudu jäävat sellise lõikuse edukaks lõpuleviimiseks.

Kätte oli jõudnud juba 1990. aasta detsembrikuu algus, kui Jarmo jõudis oma järgmisesse haiglasse, mis oli sedakorda Seppo Kliinik Tõnismäel. See haigla oli spetsialiseerunud põletus- ja luuhaiguste ravile ning oli sellel ajal üks juhtivamaid haiglaid omal alal kogu tolleaegses Nõukogude Liidus. Seal siis tehti Jarmole teine operatsioon, mis küll õnnestus, kuid haigus oli juba jõudnud teha oma töö. Oli, kuidas oli, aga haigusele seal piir pandi.

Seppo kliinikus oli vaja lapsele hooldajat ja algul oli mõne päeva Jarmo juures ema, aga koduse olukorra tõttu pidin minema mina, sest polnud vahet, kas last hooldab haiglas ema või isa. Haigusleht anti niikuinii ja nii juhtus, et 19. detsembri hommikul läksin mina Jarmo juurde haiglasse ja abikaasa sõitis koju. Meid pandi nelja voodiga palatisse, kus meie olime keskmised: ühel pool oli mees Leningradist ja teisel pool mees Moskvast. Olid väga toredad ja sõbralikud mehed, ainuke häda oli selles, et mina oskasin vähe vene keelt ja Jarmo ei osanud seda üldse.

Siis tuli aastavahetus ja meie naabrid said koju, aga meie mitte. Terve osakond saadeti koju, sest polnud nii raskeid haigeid, kui Jarmo ja veel üks mees, kes oli pärit vanadekodust. Jarmo oli sellel ajal lamav haige ja ta oli poolest kehast saati kipsis. Oli vana-aasta õhtu ja meile toodi televiisor õdede toa kapi otsa. Õdede tuba oli meie palati vastas ja nii saime osa sellest, mida telekas näidati. Valves oli väga tore õde, kes tegi selle aastavahetuse kodusemaks.

Jaauarikuu esimestel päevadel võeti Jarmol kips ära, mis oli üks lärmakamaid toiminguid, kuna poiss ei nõustunud kuidagi, et arstid tema kipsi hakkavad ära lõikama ja tegi põrgulärmi. Kuid lõpuks siiski said arstid Jarmo nõusse, et isa võib kipsi ära lõigata ja asi lahenes sellega, et isa lõikas kipsi, vaata et suurema hirmuga, kui laps algul oli kartnud arstide lõikamist. Peale lõunat aga teatati meile, et Seppo kliinikus on arstid oma töö teinud ja meid viiakse edasi lastehaiglasse, kus toimub järeldravi. Varsti oligi kiirabiauto ukse ees ja meid sõidutati tagasi lastehaigla traumaosakonda, kus saime omaette palati koos WC-ga ja algas uus elu, võrreldes sellega, mis oli olnud septembrikuust peale. Tuli muretseda kargud ja hakata uuesti käimist õppima, nüüd juba karkudega, kuna ilma ei tohtinud. Need mitu kuud lamamist olid aga teinud oma töö ja küll oli see algus vaevaline. Meie raviarstiks sai algusest peale, kui meid lastehaiglasse viidi, doktor Härma, kes on jäänud selleks tänaseni.

Päevad möödusid ja jõudis kätte 19. jaanuar 1991. a., kui meid peale pikki haiglas veedetud kuid koju lubati. Sellele aga järgnesid kontrolliskäimised ja uued operatsioonid ning haiglas veedetud kuud. Siis aga jõudis kätte aeg, kui Jarmol tuli hakata koolis käima. Oli hea, et kool asus kodu lähedal, aga ikkagi tekkis vahetevahel probleeme koolis käimisega. Pärast järjekordset haiglast tulekut ning karkudega käimise kohustust jäi Jarmo koduõppele, kuna oli väga libedate teedega talveaeg, ega olnud võimalik karkudega koolis käia.

Aeg läks ja kätte jõudis järgmine katastroof perele: 1995. a. novembris hävis tulekahjus meie kodu, millega kaasnes väikese õe surm. Sellega seoses tuli vahetada elukohta ja kooli. See oli loomulikult ka Jarmole parajaks katsumuseks. Kuid ega sellega kõik veel piirdunud. Tulid uued haiglas veedetud kuud. Jarmo oli jõudnud 8. klassi, kui pidi pärast esimest õppeveerandit jälle haiglasse minema, sest parem jalg oli juba 5 cm teisest lühem. Jalga hakati pikendama, mis on praegu üks uuemaid meetodeid niisuguseid lapsi aidata. Küll on nende aastate jooksul Jarmot haiglas vaatamas käinud mitme välisriigi oma ala spetsialistid, samuti on doktor Härma otsinud väljastpoolt kontakte, kuidas niisuguse diagnoosiga last paremini aidata, sest Jarmo on küllalt haruldane oma hädaga kogu vabariigis.

Jarmo viimase pikema haiglasoleku ajal külastas haiglat ka „Eesti Päevaleht“, kus oli Jarmoga pikk intervjuu, kus ta rääkis oma elust ja tulevikuplaanidest ning elust üldse. Tollel õppeaastal Jarmo koolis käia ei saanudki, sest tal oli jalal aparaat, mida pidi iga päev „peale keerama“ ja koolis oleks olnud sellega liiga ohtlik käia. Nii oligi ta järjekordselt koduõppel, mis muidugi ei olnud kõige parem variant enne lõpuklassi, kuid mis parata. Nüüdseks on põhikool seljataga ja Jarmo valis kutsekooli ning eriala, mis vast on kõige jõukohasem temasugusele – infotehnoloogia.

Lõpetuseks tahaks öelda suure tänu Tallinna Lastehaigla traumaosakonna arstile doktor Tiit Härmale, kes on meid alati vastu võtnud, kui on vaja olnud ja õdesid, kes on olnud väga toredad. Ja muidugi on suure töö ära teinud ka Laekvere ja Roela kooli õpetajad, sest Jarmo lõpetas edukalt põhikooli. (1.1.6.)

Jarmo isa Rein Kaljuvee

2.2.2. Arsti abiga saab Jarmo ühepikkused jalad

14 aastase Jarmo parem jalg kasvas novembrikuu jooksul kaks sentimeetrit pikemaks – haiglas venitasid seadmed seda veerand millimeetri kaupa vasakule jalale järele.

Roelas elavat Jarmo Kaljuveed tabas kümme aastat tagasi mädane liigesepõletik, mille tagajärjel sai kannatada parem puus. Nooruke patsient on üle elanud hulga operatsioone ja kuude kaupa haiglas lamanud. Siiani on ta pidanud toime tulema nii, et üks jalg on paarilisest viis sentimeetrit lühem. Kõndimine on läinud longates või karkude abil. Terve novembrikuu veetis aga Jarmo Tallinna Lastehaigla traumatoloogiaosakonnas, kus nüüdisaegse venitusseadme abil kasvatatakse tema lühemaks jäänud paremat jalaluud pikemaks. Iga päev tibiaaval.

„Nüüdseks on kaks sentimeetrit juurde tulnud,“ räägib traumatoloogia osakonna juhataja Tiit Härma. „Puusaliiges on kahjuks siiski üsna nässus, ilmselt läheb see täiskasvanueas proteesimisele. Seniks peame Jarmo elukvaliteedi parandamise huvides seda lühemat jalaluud kasvatama.“

Lähipäevil lubab doktor Härma noormehe haiglast välja kirjutada. Paremal jalal ikka veel puudu olevad kolm sentimeetrit kasvatab poiss venitusaparaadi abil juurde kodus. Seejärel on lootust vähemalt mõneks ajaks karkudega hüvasti jätta. Päris lõppenuks ei saa katsumusi siiski veel lugeda. Poiss on kasvamas, seega võib terve jalg jälle pikemaks sirguda, nii et haige jäse vajab järelevenitamist.

Jalgrattasõit ja pallimängud. Vaatamata karkudele ja vigasele jalale ei kurvasta poiss oma elu üle grammigi. Erinevad lõikused on küll hirmu tekitanud, kuid samas kinnitab poiss, et haiglas on võimalus üha uusi sõpru leida.

Karkudega on Jarmo sedavõrd harjunud, et need ei sega teda üldse. Pealegi õppis ta juba seitsmeaastasena ka ilma abivahenditeta kõndima, jooksmata ja pallimänge mängima. Kui mõni klassivend kipubki teda puudujäägi pärast tõgama, ei tee Jarmo sellest lihtsalt välja. Poiss lööb käega, sest tema ei viitsivat rumalate inimeste peale vihastada.

„Tegelikult igatsen juba koju,“ tunnistab Jarmo Kaljuvee. „Haiglas sain neljateistkümneaastaseks, kuid sünnipäeva kavatsen tähistada alles Roelas koos sõprade ja õdede-vendadega. Pean ikka kõva peo maha.“

Talveveerandiks jääb noormees koduõppele, sest sääreloom külge kinnitatud venitusaparaadi tõttu peab tervisega ettevaatlikum olema. See paistab poisile isegi meeldivat, sest õppida saab just siis, kui tahad, ega pea kohustuslikke kolmveerandtunde paigal istuma. Jarmos tekitab imetust küsimus, kas teda rõõmustab vabastus kehalisest kasvatuses. Tuleb välja, et ta pole kunagi vabastust soovinudki, vaid on teinud võimete kohaselt kaasa nii pallimängu- kui ka jooksutunnid. Ka jalgrattaga sõitmine pole jalapuude tõttu ära jäänud. Jarmo mõtleb veidi järele ja tunnistab, et suusatamist on ta tõesti vaid korra elus proovinud. Maailmas leiduvat aga tuhandeid teisi tegevusi, millest rõõmu tunda.

Tõeline looduseenautija. Üks selliseid tegevusi on looduses ringihulkumine – seal leidub Jarmole põnevat aasta läbi. Poiss räägib õhinal, kuidas nad vanema vennaga juba pärast jaanipäeva metsas seenel hakkasid käima. Korvidega lipati saagijahile peaaegu iga päev kuni sügiseni välja. Koolipoiss lisab uhkusega, et teenis suve jooksul seeni kokkuostule müües ligemale kuus tuhat krooni.

„Jõuludeks sooviksin endale pangakaarti,“ räägib Jarmo oma kingisoovist. „Siis panen teenitud raha selle peale hoiule. Emal ja isal tulevad mõne aasta pärast hõbepulmad ning tahaksin neile kogutud raha eest ühe korraliku reisi kinkida. Iseendale pole mul küll praegu midagi vaja.“ (1.5.1., 12B)

2.2.3. Elu koolis

„Kooli läksin kuueaastaselt ja oma õppuriteed alustasin Laekvere Põhikoolis. Selles koolis oli hea käia, kuna keegi ei teinud minu puudest väljagi. Nii lasid klassi- ja koolikaaslased mul tunda end tervena ning samas ka võimelisena teha kõike, mida teisedki.“

Kolmanda klassi teisel poolaastal tulid Roela Põhikooli, kus minu klassis olid enamuses poisid, vastupidiselt Laekvere koolile, kus meie klassis oli peale minu veel ainult üks poiss. Seepärast tundus mulle, et siin võib sõbra leidmine kujuneda palju raskemaks, sest kõik need poisid olid minuga võrreldes hulga suuremad. Õnneks tahtis saatust teisiti ja saatis minu teele siiski mõne usaldusväärse sõbra, kellest üks oli minu olukorraga väga lähedalt tuttav, nimelt oli temagi puudega ja tänu sellele ei tekkinud mul esialgu ka Roela koolis probleeme poistega läbisaamisel, hoolimata sellest, et mõni kippus mind tõgama või norima juba algusest peale. Järgmises klassis hakkasin ühega nendest juba läbi saama, kuid see sõprus ei kestnud kuigi kaua. See sõprus purunes juba aasta järel. Kui läksin 5. klassi tuli meie klassi uus poiss, kellega sain kohe sõbraks. Aasta möödudes sain ühe poisiga veel sõbraks ning see sõprus kestis kuni põhikooli lõpuni. Vahel rääkis ka oma klassi tüdrukutega, kuid tegin seda väga harva. Klassiõhtutel käisin kuni 8. klassini. Pärast I veerandit 8. klassis läksin haiglasse ja kooli tagasi tulid alles 9. klassi alguses. Hiljem ei olnud enam tahtmist klassiõhtutel käia. Kui kooli lõpetasin, tegin kahe inimesega oma klassist ühise pildi. Üks neist oli minu pikaaegne sõber ja teine minu klassiõde.

Praegu õpin Rakvere Kutsekeskkoolis IT-d ning ükski minu grupikaaslastest ei ole minu kohta midagi halvustavat öelnud. Kõik minu grupikaaslased on toredad ning lähedad sõbrad kellest ma kedagi kaotada ei tahaks. Minu elu Roela koolis ei olnud kuigi hea: vahel isegi soovisin kooli vahetada, kuid seda ma kahjuks teha ei saanud.“ (1.1.5.)

Nii kirjutab Jarmo Kaljuvee

2.2.4. Jarmo ja tema klassikaaslased

Jarmo 4-ndas klassis 1997. a. (tagumises reas, paremalt esimene).

Jarmo Kaljuvee tuli Roela Põhikooli õppima 3-ndasse klassi. Ta sai sõbraliku vastuvõtu osaliseks, suhtlemisel klassikaaslastega ei olnud probleeme. Samas klassis õppis veel üks füüsilise puudega laps (Märt Hirtentreu), seetõttu olime lastega juba varem rääkinud teemal „Kõik lapsed ei ole kahjuks terved ning tugevamate kohus on aidata neid, kes on nõrgemad ja abitud.“

Kaaslased olid enda kõrval harjunud nägema ka nn. „endast erinevaid“ ja püüdsid neid toetada ja aidata. Näiteks matkale minekul,

arvestades, et Märt ja Jarmo ei jõua nii pikka maad jalgsi käia, vedasid kaaslased neid jalgrattal. Samuti võtsid mõlemad poisid osa kehalise kasvatus tundidest. Võiks öelda, et kaaslaste ja Märdi õhutusel muutus ka Jarmo julgemaks ja aktiivsemaks. Tundus, et ta oli nagu pisut harjunud kõrvale tõmbuma et „ah, mina nagunii ei saa“. Võin öelda, et klassikaaslaste suhtumisest sai ta tublisti julgust juurde. Samuti tean, et omavahel vestlesid mõlema poisi emad, seega üksteiselt toetust saades. (1.1.8.)

Õpetaja Liia Sikk, Jarmo klassijuhataja 3. ja 4. klassis

2.2.5. Jarmo läbi klassiõe silmade

Tänane ühiskond on väga mitmetahuline ja ma arvan, et ei mängi erilist rolli, kas inimene on puudega või ilma.

Jarmo oma klassiõe Getteriga 2002. a.

Minu klassis käis aasta tagasi üks poiss, kelle nimi oli Jarmo. Tal oli puue – üks jalg oli teisest lühem ning see takistas tal jooksmist ja hüppamist. Kõndides ta küll lonkas pisut, aga hiljem harjus sellega ja me ei pannud enam tähelegi, et ta meist niivõrd erinev oli. Ma ei teagi, kust Jarmo iseloomustamist alustada, sest ta oli üpris kinnine noormees st. ta ei rääkinud ega kurtnud kunagi. Võib-olla tal ei olnud ka nii suuri muresid, aga nuttu ja hädaldamist ei kuulnud mina tole noormehe suust kunagi.

Õppimise ja kooli suhtes ei olnud ta ka ükskõikne. Jah – nagu poistel kombeks, ei viitsinud ka Jarmo eriti koduseid töid teha, aga tunnis töötas ta, minu mäletamist mööda ilusasti kaasa. Hästi läksid tal just reaalsed – matemaatika, füüsika. Jarmo oli abivalmis ja heasüdamlik, näiteks kui mõnel klassikaaslasel õppevahend (kustukas, pliiats jne.) puudus, laenas ta enda oma hea meelega. Eks teda ikka noriti ka, aga minu arvates ei olnud see õel norimine, lihtsalt selline „pubekate“ kerge tõgamine. Jarmo oli sellest julgelt üle, aga kui ikka tignedaks sai, siis ütles mõne kõva sõna ka sekka – peab ju ennast kaitsma. Ma ei mäleta, et Jarmo oleks olnud klassi heidik või meist rohkem eraldatud. Ta käis klassiõhtutel ja muudel klassi üritustel meelsasti. Kui ta ka hea meelega ei läinud, siis meie klassi eest oli ta alati valmis välja astuma.

Jarmoga oli väga raske sõbraks saada, aga väga kerge suhelda. Kui sa temaga rääkima hakkasid, siis vaatas ta sulle korra otsa, et kellega ta räägib ja suhtles edasi, ilma et oleks sulle suuremat tähelepanu osutanud. See ei häirinud, meenus lihtsalt, kui hakkasin mõtlema sellele, kuidas ta suhtles. Ega ta eriline „lobasuu“ olnudki. Rääkis siis, kui vaja või, kui õigeks pidas. Jarmo oli ka sihikindel ja edasipüüdlik – vaikselt, aga oli. Me ei pannud tähelegi, kui aastad möödusid ja ühel päeval kõik koos oma lõpuaktusel istusime. Ka Jarmo, kes nii vaikselt oma rida ajas. Lõpetasime koos põhikooli ning nagu enamus teisi meie klassist läks edasi õppima, tegi seda ka Jarmo. Ma mäletan Jarmot oma klassist kui toredat noormeest, mitte kui puudega poissi. (1.1.9.)

Getter Taurafeldt

2.2.6. Jarmo ja minu sõprus

Esialgu ei teinud ma Jarmo pikkadest haiglas viibimistest väljagi, aga ajapikku hakkasin Jarmo äraoldud ajal temaga vestlemisest puudust tundma. Kuna enne oli ta mulle rohkem venna eest, ei saanud ma temaga nii hästi läbi, kui nüüd, kus oleme üksteisele rohkem väga headeks sõpradeks, kui õeks-vennaks. Ta aitab mind ja ka teisi alati, kui me midagi ei oska või kui millestki aru ei saa. Jarmo on selline inimene, et kes temaga läbi ei saa, see ärgu temaga ka tüli otsigu. Ta võib olla ühel hetkel hea sõber ja abivalmis kaaslane ning teisel kõige hirmuäratavam vaenlane. Ma arvan, see tuleb sellest, et ta horoskoobi järgi on korraga nii surmav skorpion kui ka salapärase tiiger.

Minu ja Jarmo sõprus on selline, et teeme tihti paljusid asju koos. Ja üks meie sõber on öelnud, et kui meie teele satub ja meile ei meeldi, siis hoidku alt. Nimelt on nii, et kui me koos midagi ette võtame, olgu probleem kui tahes keeruline, saame sellega kindlasti hakkama. Näiteks oleme otsustanud koos õe ja vendadega kinkida emale-isale hõbepulmadeks midagi ilusat ja meeldejäävat.

KOKKUVÕTE

Kuigi pedagoogikas on valitsenud üldine arusaam, et lapsed peavad kohanduma kooliga, hakkab üha enam maad võtma veendumus, et koolid peaksid tulema vastu ka laste vajadustele, kes nõuavad tavalisest rohkem eripedagoogilist kohtlemist. (2.4., 466)

Ankeetidest „Erivajadustega laste kohanemine tavakoolis“ tuli üllatavalt palju ettepanekuid ja arvamusi. Sain teada, et erivajadustega lastel on tavakoolis nii vastaseid kui ka pooldajaid. Tõdesin, et lahendamatu olukordi ei ole. Õpilaste vastused olid siirad ja neil oli palju häid mõtteid. Rõõm oli lugeda, et põhikooli õpilased suudavad nii sügavuti puudega inimese ellu süüvida. Õpetajate vastused olid realistlikumad. Erivajadustega laste vanemate vastustes lööb läbi soov, et nende lapsed saaksid õppida kodu lähedal, mõistvas ja abistavas koolis. Nad tahavad oma lapse kooliskäimises osaleda.

Roela Põhikool annab eriõpet keskmiselt 24 % õpilaste üldarvust ja tehakse tööd andekatega keskmiselt 9 % õpilaste üldarvust. Seega saab eriõpet kokku 33 % õpilaste üldarvust. Andmed on viimase viie õppeaasta kohta.

Panin tähele, et andekamad on enamjaolt tüdrukud ja õppimisraskustega aga poisid. Küsimusele, miks see nii on, ma päris täpset vastust ei leidnud. Arvan, et tüdrukud on kohusetundlikumad, töökamad kui poisid. Kool on nagu suures osas orienteerunud tüdrukutele. Koolis on enamus õpetajad ka naised. Seega poisid on jäänud tahaplaanile. Kuid siiski ei pruugi see nii olla.

Töö teine osa annab ülevaate kahe erivajadusega noore elust. Saame teada nende rõõmudest ja muredest kodus ja koolis.

Vaatamata erinevustele, mis laste vahel on, peavad nad koos kasvama ja üksteiselt õppima.

KASUTATUD ALLIKATE JA KIRJANDUSE LOETELU

1. Kirjalikud allikad

1.1. Käsikirjad

- 1.1.1. Merli Allika. Minu kodukandi kool. Käsikiri Roela Põhikoolis.
- 1.1.2. Valter Allika. Minu tütar. Käsikiri Roela Põhikoolis.
- 1.1.3. Ülle Allika. Kiri arstile. Käsikiri Roela Põhikoolis.
- 1.1.4. Eevi Eerik. Merli arengust 5. klassis. Käsikiri Roela Põhikoolis.
- 1.1.5. Jarmo Kaljuvee. Elu koolis. Käsikiri Roela Põhikoolis.
- 1.1.6. Rein Kaljuvee. Minu poeg. Käsikiri Roela Põhikoolis.
- 1.1.7. Liia Sikk. Suhtumised muutuvad. Käsikiri Roela Põhikoolis.
- 1.1.8. Liia Sikk. Jarmo ja tema klassikaaslased. Käsikiri Roela Põhikoolis.
- 1.1.9. Getter Taurafeldt. Jarmo läbi klassiõe silmade. Käsikiri Roela Põhikoolis.

1.2. Kooli kroonika raamat 1962-1998. lk. 95-96.

1.3. Roela Põhikooli kroonikaraamat 1998. lk. 2-10.

1.4. Roela Põhikooli statistilised aruanded 1998/1999. õ.-a. – 2002/2003. õ.-a. lk. 9.

1.5. Perioodilised väljaanded

- 1.5.1. Laanem, T. Arsti abiga saab Jarmo ühepikkused jalad // Eesti Päevaleht. 2000. 4. detsember. lk. 12B.
- 1.5.2. Rand, M. Kutseharidus on võti tulevikku // Õpetajate Leht. 2002. 29. november. lk. 7.
- 1.5.3. Kaasamine on kaasas olemine // Kõik koos! The Inclusive Estonia Sõnumileht. 2000. Nr. 3. lk. 1.
- 1.5.4. Kukk, K. „Kool kõigile“ – ettevalmistus üleminekuks tööle, integreerumine ühiskonda // Eesti Puuetega Inimeste Koja Ajakiri Sinuga. 2002. Nr. 3. lk. 17.

2. Kasutatud kirjandus

- 2.1. Eesti Vabariigi põhiseadus. Tln.: Kirjastus „Olion“ Eesti Entsüklopeediakirjastus, 1992. lk. 15.
- 2.2. Kõrgesaar, J. Sissejuhatus hariduslike erivajaduste käsitusse. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus. 2002. lk. 10.
- 2.3. Liiv, K. Abiks haridustöötajale. Tln. 1997. lk. 7.
- 2.4. Lindgren, H. C., Newton Suter, W. Pedagoogiline psühholoogia koolipraktikas. Tartu: TÜ, 1994. lk. 466.
- 2.5. Tulva, T. Eesti sotsiaaltöö kujunemisest murranguperioodil. Tln. 1996. lk. 27.

3. Fotod

- 3.1. Perekond Allika erakogust.
- 3.2. Perekond Kaljuvee erakogust.

LISAD

LISA 1

Lugupeetud lapsevanem!

Käesoleva uurimustöö eesmärgiks on välja selgitada erivajadustega laste võimalused õppimiseks kodulähedases tavakoolis. Kuna Roela Põhikoolis võimaldatakse õppida ka erivajadustega lastel, siis soovin välja selgitada Teie soovid ja ettepanekud, kuidas Teie erivajadustega laps saaks paremini hakkama tavakoolis.

Küsitlus on anonüümne, seetõttu palun Teil avameelselt vastata ankeedis esitatud küsimustele, märkides Teile sobiva vastuse (või vastuste) taga asuvasse ruutu ristike või kirjutage muu arvamuse variant punktiirile sõna „muu“ järel.

Uurimustöö läbiviija on Lääne-Virumaa Kutsekõrgkooli sotsiaaltöö eriala kaugõppes õppiv Ülle Allika.

Uuringu nimi on: Erivajadustega laste kohanemine tavakoolis

Üldandmed (lapsel)

1.1. Sugu: M ☐ N ☐

1.2. Laste arv perekonnas ☐

1.3. Vanemate olemasolu: ema ☐ isa ☐ muu

1.4. Eluase: oma maja ☐ mug. korter ☐ mug.-ta korter ☐ muu

1.5. Elukoht: asulas ☐ eemal ☐ mujal

2.1. Hinnake, kumb on olulisem, kas kooli

a) spetsiaalsus ☐

b) kodulähedus ☐

c) muu

2.2. Kas erivajadustega laste kool peaks olema: erikool ☐ tavakool ☐ koduõpe ☐
kombineeritud õpe ☐ muu

2.3. Kuidas suhtute erivajadustega lapse erikoolis õppimise puhul lapse võõrandumisse tavalastest?

a) toimub võõrandumine ☐

b) ei toimu ☐

c) muud seisukohad

2.4. Kas on võimalik erivajadustega laste valutu sulandumine tavakooli?

Jah ☐ ei ☐ muu

2.5. Kas erivajadustega laps on koolis:

a) tavaline ☐

b) oodatud ☐

c) ebatavaline ☐

d) ebameeldiv ☐

e) või muu

2.6. Palun kirjutage oma ettepanekud erivajadustega laste valutumaks sulandumiseks tavakoolis

.....
.....
.....

2.7. Kuidas arvate, kas kaasõpilaste suhtumine erivajadustega lapsesse on:

a) heatahtlik ☐

b) mõnitav ☐

c) ükskõikne ☐

d) abistav ☐

e) muud variandid

2.8. Kuidas arvate, kas õpetajate suhtumine erivajadustega lapsesse on

a) abistav ☐

b) halvustav ☐

c) mõistev ☐

d) ükskõikne ☐

e) muud variandid

3.1. Kas erivajadustega laste õpetamisel on vaja abiprogrammi?

Jah ☐ ei ☐ muu

3.2. Kas Teie lapsel on Teie arvates vaja abiprogrammi?

Jah ☐ ei ☐ muu

3.3. Kui jah, siis missugustes õppeainetes vajab Teie erivajadustega laps abiprogrammi?

a) emakeeles ☐

b) matemaatikas ☐

c) võõrkeeles ☐

d) muu aines

3.4. On Teie erivajadustega lapsele abiprogramm(id) koostatud?

Jah ☐ ei ☐

3.5. Millistes ainetes on Teie lapsele abiprogramm(id) koostatud?

Kirjutage palun!

.....

3.6. Kas Teie arvates abiprogrammid õigustavad endid?

Jah ☐ ei ☐ muu

3.7. Kellele on jäetud erivajadustega lapse abiprogrammi juhendamine?

a) aineõpetajale ☐

b) lapsevanemale ☐

c) muud variandid

3.8. Kes on tavaliselt Teie erivajadustega lapse õpetajaks-abistajaks kodus?

a) ema ☐

b) isa ☐

c) õde ☐

d) vend ☐

e) muu

3.9. Kas erivajadustega lapse maandumine tavakooli on:

a) raske ☐

b) üle jõu käiv ☐

c) eksperiment ☐

d) normaalne nähe ☐

e) muu

4.1. Kuidas kujutaksite ette abiõpetaja rolli erivajadustega laste olemasolu korral tavaklassis?

Kirjutage palun!

.....

.....

4.2. Kuidas tasustada abiõpetajat tavaklassis?

Teie ettepanekud

.....

.....

4.3. Kas oleks loomulik, et tavaõpetajale tavaklassis kaasneks erivajadustega laste olemasolu korral klassis ka lisatasu?

Jah ☐ ei ☐ muu

4.4. Kas Teie arvates lisatasu korvaks õpetaja huvitatust erivajadustega laste õpetamisest tavaklassis?

Jah ☐ ei ☐ muu

5.1. Kuidas hajutada tavalaste hirmu (selle olemasolu korral) puudega laste ees tavakoolis?

Teie ettepanekud

.....

.....

.....

5.2. Kuidas anda vajadusel eriõpet tavalastele, et nad suudaksid ja tahaksid kohaneda erivajadustega lastega?

Teie ettepanekud

.....
.....

6.1. Kas Teie arvates oleks vajadus ka kaldtee ehitamiseks ratastooliga kooli pääsemiseks?

Jah ☐ ei ☐ muu

.....
.....

6.2. Kuidas kujutate ette ratastoolis oleva erivajadusega õpilase pääsemist kooli õppeklassidesse või muud õpetamise variandid?

Teie ettepanekud palun

.....
.....
.....

7.1. Kas puudega laps tavakoolis toob ka mingit kasu tavalapsele ja tavaõpetajale?

Jah ☐ ei ☐ muu

.....

AITÄH VASTUSTE EEST, MIS VÕIKSID MEIE KOOLI ELU EDASI VIIA!

Lugupeetud õpetaja!

Käesoleva uurimustöö eesmärgiks on välja selgitada erivajadustega laste võimalused õppimiseks kodulähedases tavakoolis. Kuna Roela Põhikoolis võimaldatakse õppida ka erivajadustega lastel, siis soovin välja selgitada Teie ettepanekud, kuidas erivajadustega laps Kae paremini hakkama tavakoolis.

Küsitlus on anonüümne, seetõttu palun Teil avameelselt vastata ankeedis esitatud küsimustele, märkides Teile sobiva vastuse (või vastuste) taga asuvasse ruutu ristike või kirjutage muu arvamuse variant punktiirile sõna „muu“ järel.

Uurimustöö läbiviija on Lääne-Virumaa Kutsekõrgkooli sotsiaaltöö eriala kaugõppes õppiv Ülle Allika.

Uuringu nimi on: Erivajadustega laste kohanemine tavakoolis

Teie üldandmed

1.1. Sugu: M ☐ N ☐

1.2. Erivajadustega laste olemasolu klassis: ☐

1.3. Vanus: ☐

1.4. Eluase: oma maja ☐ mug. korter ☐ mug.-ta korter ☐ muu

1.5. Elukoht: asulas ☐ eemal ☐ mujal

2.1. Hinnake palun, kumb on erivajadustega lastele olulisem, kas kooli

a) spetsiaalsus ☐

b) kodulähedus ☐

c) muu

2.2. Kas erivajadustega laste kool peaks olema: erikool ☐ tavakool ☐ koduõpe ☐ kombineeritud õpe ☐ muu

2.3. Kuidas suhtute erivajadustega lapse erikoolis õppimise puhul lapse võõrandumisse tavalastest?

a) toimub võõrandumine ☐

b) ei toimu ☐

c) muud seisukohad

2.4. Kas on võimalik erivajadustega laste valutu sulandumine tavakooli?

Jah ☐ ei ☐ muu

2.5. Kas erivajadustega laps on koolis:

a) tavaline ☐

b) oodatud ☐

c) ebatavaline ☐

d) ebameeldiv ☐

e) või muu

2.6. Palun kirjutage oma ettepanekud erivajadustega laste valutumaks sulandumiseks tavakoolis

.....
.....
.....

2.7. Kuidas arvate, kas kaasõpilaste suhtumine erivajadustega lapsesse on:

- a) heatahtlik ☐
- b) mõnitav ☐
- c) ükskõikne ☐
- d) abistav ☐
- e) muud variandid

2.8. Kuidas arvate, kas õpetajate suhtumine erivajadustega lapsesse on

- a) abistav ☐
- b) halvustav ☐
- c) mõistev ☐
- d) ükskõikne ☐
- e) muud variandid

2.9. Missugune on Teie suhtumine erivajadustega lastesse tavakoolis?

.....
.....
.....

3.1. Kas Teie arvates individuaalprogrammid õigustavad endid?

Jah ☐ ei ☐ muu

3.2. Kellele on jäetud erivajadustega lapse abiprogrammi juhendamine?

- a) aineõpetajale ☐
- b) lapsevanemale ☐
- c) muud variandid

3.3. Kas erivajadustega lapse maandumine tavakooli on:

- a) raske ☐
- b) üle jõu käiv ☐
- c) eksperiment ☐
- d) normaalne nähe ☐
- e) muu

4.1. Kuidas kujutaksite ette abiõpetaja rolli erivajadustega laste olemasolu korral tavaklassis?

Kirjutage palun!

.....

.....

4.2. Kuidas tasustada abiõpetajat tavaklassis?

Teie ettepanekud

.....

.....

4.3. Kuidas edeneb Teie arvates abiõpetajate koolitamine tavakooli klassi jaoks ja nende töötasu finantseerimine

.....

.....

.....

4.4. Kas tavakooli õpetajad on erivajadustega laste õpetamise poolt?

Jah ☐ ei ☐ muu

4.5. Kas tavakooli õpetajale kaasneb erivajadustega laste õpetamise eest ka mingi lisatasu?

Jah ☐ ei ☐ muu

4.6. Kas oleks loomulik, et tavaõpetajale tavaklassis kaasneks erivajadustega laste olemasolu korral klassis ka lisatasu?

Jah ☐ ei ☐ muu

4.7. Kas Teie arvates lisatasu korvaks õpetaja huvitatust erivajadustega laste õpetamisest tavaklassis?

Jah ☐ ei ☐ muu

5.1. Kuidas hajutada tavalaste hirmu (selle olemasolu korral) puudega laste ees tavakoolis?

Teie ettepanekud

.....

.....

5.2. Kuidas anda vajadusel eriõpet tavalastele, et nad suudaksid ja tahaksid kohaneda erivajadustega lastega?

Teie ettepanekud

.....

.....

6.1. Kas Teie arvates oleks vajadus ka kaldtee ehitamiseks ratastooliga kooli pääsemiseks?

Jah ☐ ei ☐ muu

.....

.....

6.2. Kuidas kujutate ette ratastoolis oleva erivajadusega õpilase pääsemist kooli õppeklassidesse või on veel muud õpetamise variandid vastavas olukorras?

Teie ettepanekud palun

.....

.....

.....
7.1. Kas puudega laps tavakoolis toob ka mingit kasu tavalapsele ja tavaõpetajale?

Jah ☐ ei ☐ muu

.....
AITÄH VASTUSTE EEST, MIS VÕIKSID MEIE KOOLI ELU EDASI VIIA!

Lugupeetud kaasõpilane!

Käesoleva uurimustöö eesmärgiks on teada saada, kuidas saaksid kodulähedases tavakoolis õppida ka erivajadustega lapsed. Nendeks on puudega või õpiraskustega õpilased. Varem käisid nad kodust kaugel erikoolis, praegu on aga suund sinnapoole, et tavalapsed ja erivajadustega lapsed õpiksid koos.

Küsitlus on anonüümne, seetõttu palun Sul avameelselt vastata ankeedis esitatud küsimustele, märkides Sinule sobiva vastuse (või vastuste) taga asuvasse ruutu ristike või kirjuta muu arvamuse variant punktiirile sõna „muu“ järel.

Uurimustöö läbiviija on Lääne-Virumaa Kutsekõrgkooli sotsiaaltöö eriala kaugõppes õppiv Ülle Allika.

Uuringu nimi on: Erivajadustega laste kohanemine tavakoolis

Sinu üldandmed

1.1. Sugu: M ☐ N ☐

1.2. Vanus:

1.3. Erivajadustega laste olemasolu sinu klassis: jah ☐ ei ☐

1.4. Eluase: oma maja ☐ mug. korter ☐ mug.-ta korter ☐ muu

1.5. Elukoht: asulas ☐ eemal ☐ mujal

2.1. Kas erivajadustega laste kool peaks olema: erikool ☐ tavakool ☐ koduõpe ☐ või muu õpe

2.2. Kuidas suhtud erivajadustega laste erikoolis õppimise puhul lapse võõrandumisse tavaõpilastest?

a) toimub võõrandumine ☐

b) ei toimu ☐

c) muud seisukohad

2.3. Kas erivajadustega õpilane on koolis:

a) tavaline ☐

b) oodatud ☐

c) ebatavaline ☐

d) ebameeldiv ☐

e) või muu

2.4. Palun kirjuta oma ettepanekud, kuidas puudega või õpiraskustega õpilased saaksid paremini hakkama Sinu koolis

.....

2.5. Kuidas arvad, kas kaasõpilaste suhtumine erivajadustega õpilastesse on:

- a) heatahtlik ☐
- b) mõnitav ☐
- c) ükskõikne ☐
- d) abistav ☐
- e) muud variandid

2.6. Kuidas arvad, kas õpetajate suhtumine erivajadustega õpilastesse on:

- a) abistav ☐
- b) halvustav ☐
- c) mõistev ☐
- d) ükskõikne ☐
- e) muud variandid

3.1. Kuidas Sinu arvates jagu saada tavalaste hirmust (selle olemasolu korral) puudega laste ees tavakoolis?

Sinu ettepanekud
.....
.....

3.2. Kuidas Sinu arvates anda (vajadusel) eriõpet tavaõpilastele, et nad suudaksid ja tahaksid kohaneda erivajadustega õpilastega?

Kirjuta siia palun oma mõtteid
.....
.....

4.1. Kas Sinu arvates oleks vajadus ka kaldtee ehitamiseks ratastooliga tavakooli pääsemiseks?

Jah ☐ ei ☐ muu
.....
.....

4.2. Kuidas Sa kujutad ette ratastoolis oleva erivajadustega õpilase pääsemist tavakooli õppeklassidesse või pakud Sa välja muud moodi õpetamist?

Kirjuta siia palun oma ettepanekud
.....
.....

5.1. Kas puudega laps tavakoolis toob ka mingit kasu tavalapsele ja tavaõpetajale?

Jah ☐ ei ☐ muu
.....

AITÄH VASTUSTE EEST, MIS VÕIKSID MEIE KOOLI ELU EDASI VIIA!